

Magnus Lundberg

Släkten Rentrop i Tyskland och Sverige

Innehåll

Westfalen	3
Rentrops Hof	6
Hemer och Iserlohn.....	12
Gunnebo bruk	15
Marieholms bruk.....	20
Tjärby kättingsmedja	22
De fyra sönerne	28
Avslutning.....	47
Antavla för Carl Wilhelm Rentrop	48

År 1858 flyttade smeden Carl Wilhelm Rentrop från Iserlohn i Westfalen till Sverige för att arbeta som verkmästare vid den nyetablerade kättingsmedjan vid Gunnebo manufakturverk i Kalmar län. Han var då 23 år gammal och en av många tyskar som anlände till Gunnebo under andra halvan av 1800-talet.¹

Före min gamlamormor, Thyra Rentrops, död 1981 hörde jag henne berätta om Carl Wilhelm, som var hennes farfar, och som kommit till Sverige och slutligen öppnat en kättingsmedja i Tjärby i södra Halland. Det fanns också spännande historier om flera av hans barn. Förutom en annan kättingfabrikör, hennes far, skulle hennes tre farbröder ha varit organist i Stockholm, cirkusdirektör i Förenta staterna respektive cigarrettfabrikör i Ryssland. Så här efter mer än fyrtio år senare har jag följt både släktens tyska ursprung och de svenska ättlingarna.

Westfalen

Carl (ursprungligen Karl) Wilhelm Rentrop föddes 10 juni 1835 i byn Kesbern, en halvmil utanför Iserlohn, och döptes 23 juni i en av stadens kyrkor. Kyrkböckerna från den evangelisk-lutherska landsförsamlingen Kirchspiel Iserlohn, dit Kesbern och de andra byarna runt staden hörde, började föras under tidigt 1700-tal och har varit huvudkällor då jag utforskat släkten Rentrops tyska rötter.

Det som framförallt bevarats i arkivet är födelse-, vigsel- och dödböcker. Liksom svenska kyrkböcker innehåller de tidigaste längderna få uppgifter. I dopboken antecknas till exempel endast dopdatum, faderns namn och hemort samt barnets kön, medan varken födelsedatum eller moderns och barnets namn finns med. Å andra sidan är kyrkböckerna från 1800-talet i regel mer detaljerade än de svenska från samma tid. Inget som liknar husförhörslängder, som förtecknar hushåll för hushåll finns dock.²

Namnet Rentrop var vanligt i Kesbern och omkringliggande byar i Ihmertdalen och många av släktens medlemmar hade dessutom liknande

¹ VLA, Gladhammar AI:12. Jag har genomgående använt de skannade versioner av svenska kyrkböcker som är tillgängliga genom www.arkivdigital.se.

² Kyrkböcker från Kirchspiel Iserlohn 1708–1931, sammanlagt 22 volymer, är tillgängliga i digital form genom www.archion.de.

förnamn. Framförallt rörde det sig om kombinationer av två, tre eller till och med fyra eller fem av namnen Hermann, Diedrich, Heinrich, Johann, Peter och Caspar respektive Anna, Elisabet, Margaretha, Maria och Catharina. Det är därför komplicerat att få en tydlig överblick över hur släktgrenarna hör ihop, och många gånger också att med säkerhet avgöra exakt vilken person som avses i en viss notering. Uppgiften kompliceras ytterligare av att kyrkböckerna ibland inte konsekvent anger en persons alla förnamn.³

Ytterligare en komplicerande faktor är att personer, framförallt män, inte sällan bytte efternamn under livet eller använde flera efternamn parallellt. Ett bättre uttryck än efternamn är kanske tillnamn. Männens tillnamn var länge knappast släktnamn i någon striktare mening. I barndomen kunde de ges faderns och/eller moderns tillnamn. Dessa kunde senare bytas eller kompletteras om en man gifte sig och flyttade till hustruns gård. Från slutet av 1700-talet, men mer konsekvent från början av 1800-talet användes *gennant* för att markera detta byte. En person hade alltså ett tillnamn men kallades (också) för ett annat namn, till exempel Rinke *gennant* Rentrop. Detta namnskick avspeglas ibland i kyrkböckerna, men inte alltid.⁴

På grund av namnskicket är det alltså en krånglig uppgift att undersöka westfaliska släkter under 1700- och 1800-talet. Uppsättningen förnamn var alltså begränsad och en enskild persons tillnamn kunde förändras över tid, ofta utan någon exakt förutsägbarhet. Dessutom avspeglar kyrkboksmaterialet inte alltid denna komplexitet. Ibland användes bara ett tillnamn för en specifik person, ibland användes flera. Ibland användes bara ett eller två förnamn, ibland fler.⁵

³ För översikten av rentropska förnamn tackar jag Wolfgang Rentrop i Wuppenthal, som gjort en mycket gedigen utforskning av släktens grenar. förtecknat, se <https://en.geneanet.org/profil/wrentrop> samt korrespondens med honom. Jag har själv också gått igenom kyrkböckerna från Iserlohns landsförsamling.

⁴ För en översikt, se Michael Erichreineke "Westfälische Namensherkunft", 2024, tillgänglig genom www.westfaltenhoeefe.de

⁵ År 1986 utförde en präst i Evangelische Kirchengemeinde Iserlohn på mitt uppdrag en kartläggning av Carl Wilhelm Rentrops förfäder. Även om han lade ned tid och kraft på arbetet är hans utredning ett tydligt tecken på hur svårt det är att identifiera släktförhållandena mellan personer med snarlika för- och tillnamn.

För att säkerställa en viss persons identitet, måste kyrkliga källor därför ibland kompletteras med juridiska dokument som testamenten och köpe- och arrendehandlingar. För att ta ett konkret exempel. I den lilla byn Kesbern fanns 1835, året då Carl Wilhelm Rentrop föddes, minst två personer med namnet Caspar Diedrich Rentrop som dessutom var födda samma år (1779). Det har varit komplicerat att fastställa vem av dem som var Carl Wilhelm Rentrops far. Endast genom att kombinera uppgifter från kyrkböckerna med ett testamente, daterat 1843, har det varit möjligt att med säkerhet fastslå att fadern var Caspar Diedrich Rinke, *gennant* Rentrop (1779–1843). Han kallades alltså Rentrop, men hette från början Rinke. I hans fall hade hans far vid sitt giftermål med modern lagt till hennes (gårds)namn: Rentrop.

Carl Wilhelms mor hette Anna Sophia (eller bara Sophie) Graumann (1791–1850) och kom från den närliggande församlingen Hemer. Paret, som gifte sig 1821, fick sex barn, varav tre överlevde spädbarnsåren: Heinrich Diedrich (1823–1895), Anna Sophie (1833–?) och Carl Wilhelm (1835–1895). De syskon som dog i späda ålder var Caspar Diedrich (1823–1824), Friedrich Diedrich (1827–1830), samt Carolina Elisabeth (1833–1833). Det fanns dessutom ett äldre halvsyskon. Fadern hade varit gift en gång tidigare, med Anna Catharina Kuhlmann, och tillsammans med henne fått dottern Maria Catharina (1819–?). När dessa barn blivit vuxna hade den westfaliska namnlagen, och i viss mån också namnpraktiken, ändrats. För dem blev Rentrop ett fastslaget släktnamn; de ”kallades” inget annat.⁶

⁶ För detaljer om Carl Wilhelms förfäder och hänvisningar till enskilda kyrkböcker, se antavlan i appendix.

Rentrops Hof

Carl Wilhelm Rentrops far Caspar Diedrich Rentrop var sedan omkring 1810 brukare av gården Rentrops Hof i *Bauerschaft* Kesbern. Ett *Bauerschaft* var en grupp gårdar som bildade ett slags by, men som inte hade något tydligt centrum.⁷ På en karta från 1773 kan man se att byn bestod av sex huvudgårdar: Rentrops Hof, Cronen Hof, Dodts Hof, Schnadts Hof, Mentz Hof och Tewes Hof. Gårdarna hade odlings- och betesmark spridd över ett stort område och dessutom betydande skogsareal.⁸

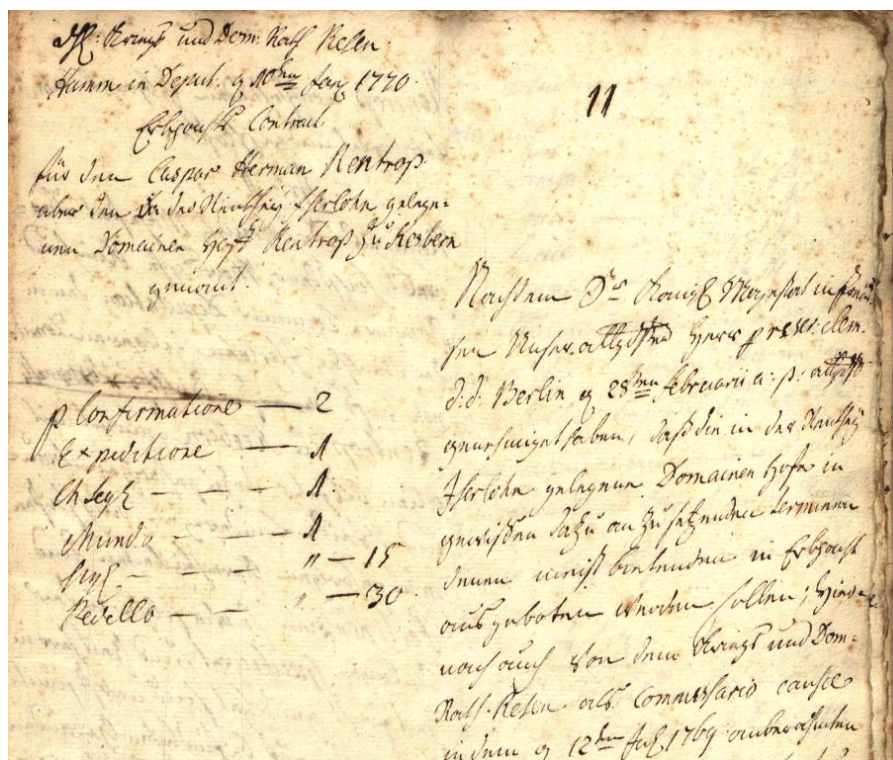
⁷ Landesarchiv Nordrhein-Westfalen (LNRW), Abteilung Westfalen, Q 332t, Land- und Stadtgericht Iserlohn, Testamente, Nr. 960: Rentrop, Caspar Diedrich und Sophie, geb. Graumann, Testament der Eheleute, Kesbern (1843).

⁸ Originalkartan, tecknad av Johann Heinrich Merner, finns i LNRW, Abteilung Westfalen. W 051, 7048. Den återfinns också i Deutsche Digitale Bibliothek, se <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/item/OPOEMTUCYC37CVDELOUSO5YJ5OBIEK3G>

Ländereien der Domänengüter Dodt, Cronen und Rentrops Hof, 1773.

Marken ägdes av den preussiska kronan och brukarna arrenderade den. Åtminstone från och med 1770 var arrendet för Rentrops Hof ärftligt. Det var en *Erbverpachtung*, som alltså var en typ av arrende som kunde ärvas av framtida generationer. Den som 1770 skrev under det ursprungliga arvförpaktningsskontraktet var Carl Wilhelm Rentrops farmors far, Caspar Hermann Rentrop (1734–1801). Det var Märckische Kriegs- und Domainen Cammer Deputation med säte i staden Hamm som på kungligt uppdrag 1769 auktionerade ut arrendet på gården. Kontraktet (*Erbpachts Contract*) undertecknades i januari 1770 och en ny arvförpaktning på ett större landområde tecknades 1776.

Detta större område omfattade 11 *Morgen* och 589 *Quadratrute* åker, 350 *Quadratrute* betesmark, 491 *Quadratrute* trädgårdsland och 19 *Morgen* och 410 *Quadratrute* skog. En *Morgen* motsvarade närmare en hektar och en *Quadratrute* omkring 16 kvadratmeter. Sammanlagt omfattade Rentrops Hof 33 *Morgen* och 40 *Quadratrute*: drygt 30 hektar, varav två tredjedelar skog. Enligt kontraktet skulle Caspar Hermann Rentrop och hans ättlingar årligen betala kronan 36 *Reichsthaler* för nyttjandet.⁹

Det var ett standardkontrakt där arrendatorn intygade att han skulle underhålla fastigheten och landområdena, men inte kunde räkna med någon minskning av arrendet för att han gjorde detta på bästa sätt; det var förutsättningen. Han skulle också sköta om skogarna som hörde till gården. Han hade rätt att använda ved för husbehov men också sälja små kvantiteter till andra. Skötseln av fastighet och mark skulle kontrolleras årligen av kronans representanter i Iserlohn.¹⁰

Enligt kontraktet skulle den arrenderade gården hållas samman och inte styckas upp. 1782 fick dock Caspar Hermann Rentrop tillstånd att arrendera ut ett skogsområde om cirka sju hektar som låg långt ifrån gården till två tråddragare från närbelägna Altena: bröderna Peter Adolph och Diederich Hermann Rentrop. Något slags släktförhållande fanns antagligen mellan dessa Rentropar, men det var inte nära. Det ursprungliga kontraktet med bröderna var på tjugo år och förlängdes därefter med ytterligare två decennier.¹¹

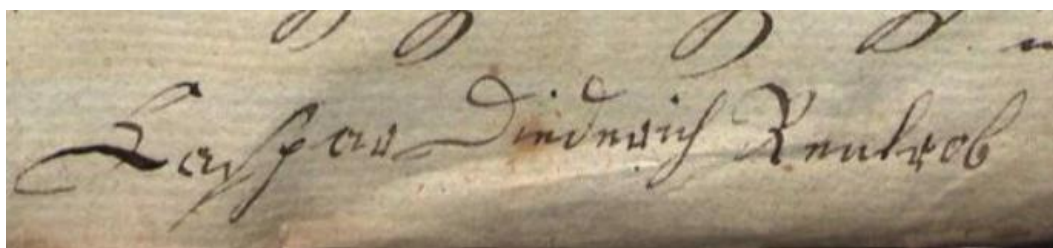
⁹ Kontrakt mellan Caspar Hermann Rentrop och Märckische Kriegs- und Domainen Cammer Deputation Hamm, 7 september 1776, se också kontrakt 10 januari 1770: Landesarchiv NRW, Abteilung Westfalen, K 101, Regierung Arnsberg Flurbereinigung, Land- und Forstwirtschaft, Domänen, Fischerei, Nr. 66869: Erbpacht eines Abspliss vom Gut Rentrop und Dodt zu Kesbern, 1773–1849.

¹⁰ Kontrakt mellan Caspar Hermann Rentrop och Märckische Kriegs- und Domainen Cammer Deputation Hamm, 7 september 1776 i Landesarchiv NRW, Abteilung Westfalen, K 101, Regierung Arnsberg Flurbereinigung, Land- und Forstwirtschaft, Domänen, Fischerei, Nr. 66869.

¹¹ Kontrakt på förlängning av arrendet 30 november 1802. LNRW, Abteilung Westfalen, K 101, Regierung Arnsberg Flurbereinigung, Land- und Forstwirtschaft, Domänen, Fischerei, Nr. 66869.

Vid Caspar Hermann Rentrops död 1802 togs arrendet över av hans svärson Johann Peter Dodt (1755–1810), som också kallades såväl Rinke (moderns namn) som Rentrop (hustruns och gårdens namn), och 1810 togs Rentrops Hof, som vi sett, över av hans son, Caspar Diedrich Rentrop, alltså Carl Wilhelms far, som innehade det till sin död 1843.¹²

Att gården inte var lättskött och att familjen, åtminstone under perioder, hade det ekonomiskt svårt framgår av ett brev som Caspar Diedrich Rentrop skrev till borgmästaren i Hemer 8 januari 1818. Han berättade att han på kort tid mist både sin häst och sina tre kor. Det var alla hans kreatur. Detta hade lett till att familjen inte hade tillräckligt med mat och han inte kunde betala arrendet i tid och behövde medel för att kunna så och för att skaffa ny boskap. Han hade inte fått någon lättnad från räntmästaren i Iserlohn; arrendet skulle betalas under vilka omständigheter som helst. Det var därför han vände sig till borgmästaren i Hemer. Hans svåra situation intygades också av pastor Strauss i Iserlohn. Trots detta efterskänktes inget av arrendet. Rentrop fick bara ett uppskov på sex veckor.¹³

Det fanns dessutom ytterligare en gård i Kesbern som hette Rentrop, vanligen benämnd Rentrops Gut, för att skilja den från Rentrops Hof. I början av 1800-talet beboddes gården av Carl Wilhelm Rentrops faster Catharina Elisabet Rentrop (1781–1829) och hennes make Hermann Diedrich Neubauer *gennant* Rentrop (1783–?) Detta Rentrops Gut, som efter parets giftermål också benämndes Neubauers Gut, var en betydligt mindre egendom, som totalt

¹² LNRW, Abteilung Westfalen, K 101, Regierung Arnsberg Flurbereinigung, Land- und Forstwirtschaft, Domänen, Fischerei, Nr. 66869.

¹³ Brev från Caspar Diedrich Rentrop, 8 februari 1818 samt beslut 17 februari 1818 i LNRW, Abteilung Westfalen, K 101, Regierung Arnsberg Flurbereinigung, Land- und Forstwirtschaft, Domänen, Fischerei, Nr. 66869.

omfattade omkring sex hektar och till skillnad från Rentrops Hof var det inte kunglig egendom utan arrenderades av godsherren på Haus Hemer. Det var motsvarigheten till ett svenskt frälsehemman. Genom källmaterial från komplicerad tvist mellan familjen Rentrop-Neubauer och ägarna till Haus Hemer kan vi se att gården arrenderades av familjen Rentrop sedan början av 1700-talet, antagligen tidigare.¹⁴

Neubauer, die Anna Katharina Elisabeth Neu-
bauer und Kaspar Friedrich Neubauer, Verklagte,
hat das Königl. Land- und Stadtgericht in Iserlohn in
seiner Sitzung vom 10. September 1841, woran Theil
nahmen: der Land- und Stadtgerichts-Direktor Hülfs-
mann, der Land- und Stadtgerichts-Rath Struck-
mann und die Oberlandesgerichts-Assessoren Adriani
und Bölling, den Akten gemäß für Recht erkannt:
daß den Klägern das Eigenthum des Neubauers
sive Rentrops-Hofes zuerkennen und die Ver-
klagten mit ihren Ansprüchen auf Eigenthum und erb-
liche Nutzungsrechte, unter Verurtheilung in die Ko-
sten, wie hiermit geschieht, abzuweisen.

Von Rechtswegen.

G r ü n d e:

Die Mutter der Verklagten starb am 2. April
1829; die hiernach im Jahre 1835 eingeleitete Kuratel
gab Veranlassung, daß die Rechte der Verklagten an
den Neubauers, sive Rentrops-Hof zur Sprache
gebracht und namentlich von ihnen als Erben der Mut-
ter ein Eigenthum der Gebäude und ein erbliches
Nutzungsrecht an gedachten Hof in Anspruch genom-
men wurde.

Ihr Vater Heinr. Diebr. Neubauer als eigent-
licher Pächter war bereits auf den Grund eines im
Jahre 1830 mit den Klägern abgeschlossenen Entfer-
nungs-Kontrakts auf Vermiffen belange, und ihm resp.
ihren Kuratoren obige Behauptungen in den Kuratels-

¹⁴ För en samling handlingar om Rentrops Gut, se LNRW, Abteilung Westfalen, U 122, Haus Hemer, Akten, Nr. 1051: Das Rentrops-Gut zu Kesbern. Se också den tryckta dokumentationen av den rättsliga tvisten 1845: *Neues Archiv für Pruessisches Recht und Verfahr so wie für Deutsches Privatrecht*, vol. 10 (1845), sid. 111–117 samt *Amtsblatt der Königlich Preussischen Regierung zu Arnsberg*, 1846, sid. 619 och 730.

Hemer och Iserlohn

Carl Wilhelm Rentrops mor, Anna Sophia Graumann (1791–1850), härstammade från byn Sundwig som var en del av församlingen Hemer, en dryg halvmil öster om Iserlohn. Hemer var sedan flera sekel ett mycket viktigt gruv- och hantverkscentrum. Åtminstone sedan 1500-talet hade framställning av järntråd spelat en speciellt viktig roll och kring sekelskiftet 1800 fanns där ett fyrtiotal små industrier som framställde tråd, men också spik och skruv.¹⁵

Anna Sophia Graumanns far, Diedrich Hermann Graumann *gennant* Beuking (1748–1821), var just tråddragare. Han gifte sig 1772 med Anna Maria Elisabet Rentzing (1752–1830). Även flera tidigare generationer av släkten Graumann var tråddragare. Hemer utgjorde en separat församling och alltså inte en del av Kirchspiel Iserlohn. Utmaningarna med att försöka identifiera rätt personer är dock de samma som där. Efternamnet Graumann är mycket vanligt och förnamnsvariationen mycket begränsad.¹⁶

¹⁵ Om Hemertraktens ekonomiska historia, se Hans-Hermann Stopsack, *Vom Wasser-rad zur Fabrik. Zur Wirtschafts-, Industrie- und Sozialgeschichte des Raumes Hemer von den Anfängen bis zum Ersten Weltkrieg*, Hemer: Selbstverlag, 2003. För en allmän historik om tråddrageriet i Westfalen, se O.H. Döhner, *Geschichte der Eisedraht-industrie*, Berlin & Heidelberg: Springer Verlag, 1925 samt Lutz Hatzfeld ”Der Anfang der deutschen Drahtindustrie”, *Tradition: Zeitschrift für Firmengeschichte und Unternehmerbiographie*, vol. 6.6 (1961), sid. 241–251.

¹⁶ Hemers kyrkoböcker 1718–1924, sammanlagt 17 volymer, är tillgängliga i digital form via Archion, se <https://www.archion.de/en/alle-archive/nordrhein-westfalen/landeskirchliches-archiv-der-evangelischen-kirche-von-westfalen/kirchenkreis-iserlohn/hemer>. För detaljer om Carl Wilhelm Rentrops förfäder på modernet och exakta källhänvisningar, se appendix.

Sundwig

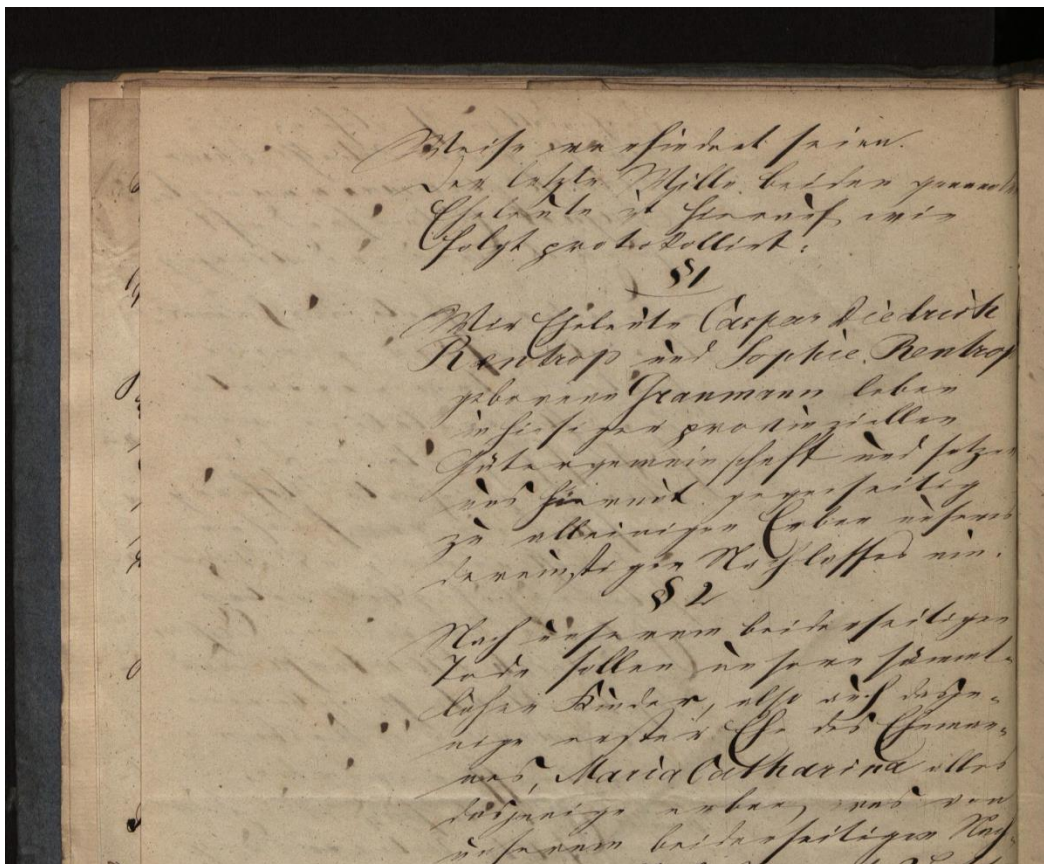
Troligen hette även Anna Sophia Graumanns farfar Diedrich Hermann Graumann *genannt* Beuking (1715–1758). Han var gift med Catharina Elisabet Westerhof (1719–?), och son till Eberhard Graumann (1685–?). Elisabet Rentzing, som var Anna Sofia Graumanns mor, var även hon från Hemer, dotter till Jacob Rentzing och hans hustru Anna Ursula Bräucke (?–1719).¹⁷

Carl Wilhelm Rentrops släkt bestod alltså dels av bönder, dels av smeder/tråddragare, som samtliga bodde i byar i Iserlohns närområde, men inte i själva staden. Det är emellertid inte omöjligt att även några av släktingarna på fädernet på något sätt var involverade i hantverksmässig manufaktur av järnvaror. Det var en vanlig bisyssla bland bönder i trakten.

Enligt gällande arvsregler blev äldste sonen Heinrich Diedrich Rentrop efter moderns död 1850 arrendator till Rentrops Hof, medan övriga syskon fick

¹⁷ Se appendix för detaljer och källhänvisningar.

boskap, föremål och kontanta medel.¹⁸ Carl Wilhelm blev alltså inte jordbrukare. Istället följde han sin morfars och åtskilliga av sina morbröders bana och blev smed.

Caspar Diedrich Rentrops och Anna Sophie Graumanns testamente, 1843

Även om Hemer var centrum för smide var staden Iserlohn ett betydligt viktigare industricentrum. Carl Wilhelm utbildade sig troligen, åtminstone

¹⁸ LNRW, Abteilung Westfalen, Q 332t, Land- und Stadtgericht Iserlohn, Testamente, Nr. 960: Rentrop, Caspar Diedrich und Sophie, geb. Graumann, Testament der Eheleute, Kesbern (1843) samt Landesarchiv NRW Abteilung Westfalen, Q 429t, Kreisgericht Iserlohn, Testamente, Nr. 1070: Rentrop, Heinrich, Kolon und Wilhelmine Catharina, geb. Seuthe, Testament der Eheleute, Kesbern (1854).

delvis, inne i staden. I början av 1850-talet var Iserlohn med sina drygt 11 000 invånarna den näst största staden i Westfalen efter Münster. Befolkningsökningen hade gått snabbt och Iserlohn hade under de senaste decennierna utvecklats till en av de viktigaste industristäderna i Preussen. Redan under medeltiden var Iserlohn känt för sin järntrådstillverkning, inte minst för tillverkning av rustningar. Under 1600- och 1700-talet tillkom småindustriell produktion av bland annat kedjor, kätting, spännen, bestick, lås och inte minst spik och nålar.

Mot mitten av 1800-talet grundades de första större industrierna för spik, nålar, kätting och järntråd. Även om järn- och stålartiklar stod för en mycket stor del av produktionen i staden tillverkades också föremål i koppar, mässing och brons, och det fanns dessutom en utvecklad vävnadsindustri.¹⁹

Med tanke på Carl Wilhelms verksamhet i Sverige från slutet av 1850-talet bör han redan under tiden i Tyskland ha varit inriktad på kättingsmide. Vid 23 års ålder var han uppenbarligen så skicklig att han kunde fungera som verkmästare vid kättingsmedjan i Gunnebo.

Gunnebo bruk

1858 anlände alltså Carl Wilhelm Rentrop till Gunnebo manufakturverk i Kalmar län. Bruket hade grundats nästan ett sekel tidigare, 1764, som en mindre knipphammarsmedja inriktad på spikproduktion. Fram till 1844 var handlarfamiljen Hultman ägare men när bruket såldes hade produktionen varit minimal i över två decennier. Köparen, Johan August Andersson, hade från början heller inga utvecklade planer på att återuppta eller utveckla järnmanufakturen, utan inriktade sig på trävaruframställning.

Kring 1850 ingick Andersson dock kompanjonskap med handlanden Carl Söderling i Västervik som i sin tur hade kontakter med tre industriidkare från Westfalen: Carl Jaede, August Röttinghoff och Friedrich Berghaus. Deras gemensamma plan var framförallt att framställa en produkt som inte

¹⁹ För en detaljerad skildring av Iserlohns historia, se Wilhelm Schulte, *Iserlohn: Die Geschichte einer Stadt*. Vol. 1. Iserlohn: Stadt Iserlohn, 1937 och i synnerhet den omfattande beskrivningen av näringslivets historia på sid. 79–191, cf. Ernst Dossmann & Hanswerner Hildenbrand, *Alt-Iserlohn*. Erfurt: Sutton Verlag, 2008.

tillverkades någon annanstans i Sverige: skruv. De beslutade att inleda en betydligt utvidgad verksamhet vid Gunnebo, vilket krävde omfattande investeringar. De svenska konsortieägarna skulle stå för uppförandet av nya fabriksbyggnader medan tyskarna skulle köpa och frakta maskiner och stora mängder järntråd från Tyskland. De två svenskarna kom emellertid på obestånd kort därefter och Jaede, Röttinghoff och Berghaus köpte ut dem. Eftersom ingen av dem var svensk medborgare ingick också handlanden S.E. Hofstedt i konsortiet.²⁰

Resultatet var att de fyra männen grundade ett företag med namnet Gunnebo Manufactur Werk i början av 1852. Berghaus sålde tre år senare sin andel till Ludwig Lürmann från Iserlohn och medlemmar av hans familj hade ledningspositioner på Gunnebo under det kommande halvsekle.

För att få kapital till att ytterligare utöka och utveckla verksamheten bildades 1860 Gunnebo Aktiebolag, där Lürmann, Röttinghoff och Jaede var huvudägare. Grundkapitalet var 300 000 riksdaler men utökades snart till 500 000. Under det kommande decenniet ökade omsättningen mycket snabbt. 1864 var den 50 000 riksdaler; 1870 var den 753 000 riksdaler. Det sistnämnda året såldes hela företaget till Gustaf och Adolf Lürmann från Iserlohn.

Under 1850- och 1860-talet kom alla arbetsledande smeder på Gunnebo från Tyskland och nästan uteslutande från Westfalen. Deras uppdrag var att leda arbetet och att lära upp svenska arbetare. 1851/1852 uppfördes den första nya byggnaden: skruvfabriken. Maskiner importerades från Tyskland och verksamheten leddes av disponenten Wilhelm Ernst Friedrich Jaede, Carl Jaedes bror. 1854 tillverkades 6 620 gross, närmare en miljon, skruvar, men 1867 hade produktionen mer än tredubblats och uppgick till 22 600 gross.

1856 påbörjades arbetet med ytterligare tre fabriksbyggnader: en kättingsmedja, en liesmedja och ett tråddrageri. Kättingsmedjan stod färdig 1858. Då anlände Carl Wilhelm Rentrop från Iserlohn och blev verkmästare, en position han behöll under ett decennium. Kättingsmedjan var en långsmal

²⁰ Om Gunnebo bruks "tyska period", se Helger Åkerman, *Gunnebo bruk 1764–1939: Minnesskrift*, Gunnebo: Gunnebo bruks aktiebolag, 1939, sid. 35–138, cf. Sven Hellström & Svante Kolsgård, *Gunnebo: Från knipphamarverk till storföretag*. Gunnebo: Gunnebo AB, 1989. Hela min skildring av Gunnebo bygger på dessa arbeten.

korsvirkesbyggnad på 40 x 5 meter, där det installerades tre härdar med vardera 12 fyrar.

Inledningsvis arbetade åtta personer i smedjan, men 1862 hade arbetslaget utökats till fjorton, varav många unga pojkar som assisterade och fungerade som lärlingar. Arbetsdagarna var mycket långa, i regel 15 timmar: från klockan fem till tjugo sex dagar i veckan. En erfaren smed kunde komma upp i en i sammanhanget hög lön, över en riksdaler om dagen. Bostadsförhållandena på bruket var bristfälliga. Arbetsstyrkan ökade snabbare än uppförandet av bostäder och det var mycket trångt och många smeder bodde i samma rum. Även de ensamstående förmännen hade dåliga bostäder.

Under 1860-talet, då Rentrop ledde verksamheten, ökade kättingproduktionen i snabb takt. Alldeles i början, 1859, tillverkades omkring 17 000 fot kätting, 1862 var det närmare 41 000 och 1870 hela 217 000 fot, alltså omkring 66 kilometer.

Liesmedjan var ett betydligt mindre lyckat projekt. Arbetet där leddes av två tyskar, Christian Riehm och August Brasselmann, men kvaliteten på produkterna blev inte bra. Redan i mitten av 1860-talet lades verksamheten ned, byggnaden revs och kättingsmedjan expanderade på platsen.

Betydligt viktigare blev tråddrageriet som invigdes 1859. Först producerade det endast material för Gunnebos egen tillverkning men senare sålde de också järntråd på den öppna marknaden. Verkmästare var Friedrich Graumann från Iserlohn, en släkting till C.W. Rentrop på mödernet. Till skillnad från flertalet tyskar stannade Graumann länge på Gunnebo: över två decennier. 1861/1862 uppfördes också en spikfabrik, men byggnaden brann ned i mitten av 1870-talet.

Kättingsmedjan, Gunnebo bruk

En huvudanledning till att Gunnebo bruk 1860 omvandlades till aktiebolag var att det fanns behov av mycket extrakapital för att kunna bygga ett valsverk som försåg den övriga verksamheten med förädlad material. Först uppfördes en mindre industribyggnad som byggdes ut ytterligare 1867 och vid samma tid uppfördes också ett så kallat puddelverk som möjliggjorde omformandet av tackjärn till smidbart järn. Valsverket och puddelverket bestod av flera byggnader och en sammanlagd golvyta på omkring 2 500 kvadratmeter. Det blev navet i brukets verksamhet och leddes av ingenjören Gustaf Lürmann från Iserlohn, som 1870, tillsammans med sin bror, kom att köpa ut bolaget från de andra tyskarna.

I och med slutförandet av dessa fabriker hade Gunnebo kontroll över alla led i framställningen från omformningen av tackjärn till färdiga produkter som tråd, skruv och kätting. Tackjärnet köptes dock utifrån, huvudsakligen från Tyskland. I slutet av 1860-talet arbetade omkring hundra personer i vals- och puddelverken och sammanlagt var ungefär 200 personer anställda vid bruket. Sammantaget kan man säga att verksamheten på Gunnebo utvecklades från ett lokalt bruk med närmast obefintlig produktion kring år 1850 till ett av Kalmar läns största företag 25 år senare

Carl Wilhelm och Lovisa Rentrop

1863, då han bott fem år i Sverige, gifte Carl Wilhelm Rentrop sig med Anna Lovisa (Louise) Jonzon (1832–1909) från Ingatorp i Jönköpings län som var dotter till rusthållaren, organisten och klockaren Jonas Magnus Jonzon, ursprungligen Jonsson (1799–1852) och Anna Stina Petersdotter (1804–1880) i Himmestorp. Under det kommande decenniet fick paret Rentrop fyra barn, alla söner: Carl Georg (f. 1865), Alfred Leonard (f. 1866), Gustaf Wilhelm (f. 1870), samt Hjalmar Teodor (f. 1872).²¹

²¹ VLA, Gladhammars kyrkoarkiv, A I: 12, A I: 13, A I:14, cf. VLA, Ingatorps kyrkoarkiv, A I:13, C:7, C:9.

Marieholms bruk

1868 lämnade familjen Gunnebo och flyttade till Marieholms bruk i Åsenhöga nära Gnosjö i Jönköpings län. Bruket hade bara varit verksamt sedan 1840 och inriktade sig från början på tillverkning av jordbruksredskap.²² I en byggnadsvårdsrapport från 2014 beskriver Britt-Marie Börjegård den tidiga produktionen vid Marieholm:

1849 rör det sig om hästskor, billar, söm, spadar, sågblad, hackor, spjäll, bandjärn, skenjärn, såglinor och släggor. Spik i form av klippspik framställs och Marieholms bruk är i relation till flertalet andra bruk tidigt med produktionen av trådspik, som tillverkas från slutet av 1860-talet. År 1856 tillkommer pannsmide och 1862 börjar man tillverka kedjor och kättingar. Valsverk inrättas under första hälften av 1860-talet.

Det var alltså en liknande utveckling som i Gunnebo, om än i mindre skala. C.W. Rentrop anställdes 1868 som verkmästare och ansvarig för kättingproduktionen på Marieholm och var alltså drivande för en av de nya produktkategorierna. En rapport, daterad 1873 eller 1874, under Rentrops tid där, visar på den betydande expansionen under det senaste decenniet.

Under de 10 sist förflutna åren har följande nybyggnader blifvit vid Marieholm utförda neml.

2ne boningshus af trä (den ena .. in af sten) nyligen reverterade utvändigt, samt tapetserade och målade invändigt;

2ne arbetare bostäder af trä;

²² VLA, Åsenhöga kyrkoarkiv, A I:8, A I: 9, A I: 10, cf. VLA, Ingatorps kyrkoarkiv A I:13, C:7, C:9. Om Marieholms bruk, se Britt-Marie Börjesgård, *Marieholm: En bruksort i Gnosjö kommun. Jönköpings län* (Byggnadsvårdsrapport 2014: 27). Jönköping: Jönköpings läns museum, 2014.

1 fabriks-hus af sten och tegel, innehållande 12 klipp- och trådspik-maskiner, svarf, borrh-, plåtklipp- slip- och rullmaskiner, 8 kettings-smideshärddar, plåt- och rundvalsverk med ångmaskin och tillbehör samt 1 mindre tillhörande hus innehållande klensmedja, glödugnar för spik och tråd, valsverk m.m.

1 järn och spannmålsmagasin i 2ne våningar af sten,

2ne kolhus hvaraf af sten och 1 af trä;

1 masugn med warmapparat, kupolugn och gjuteri, samt tillhörande blåsmaskin af jern m.m.

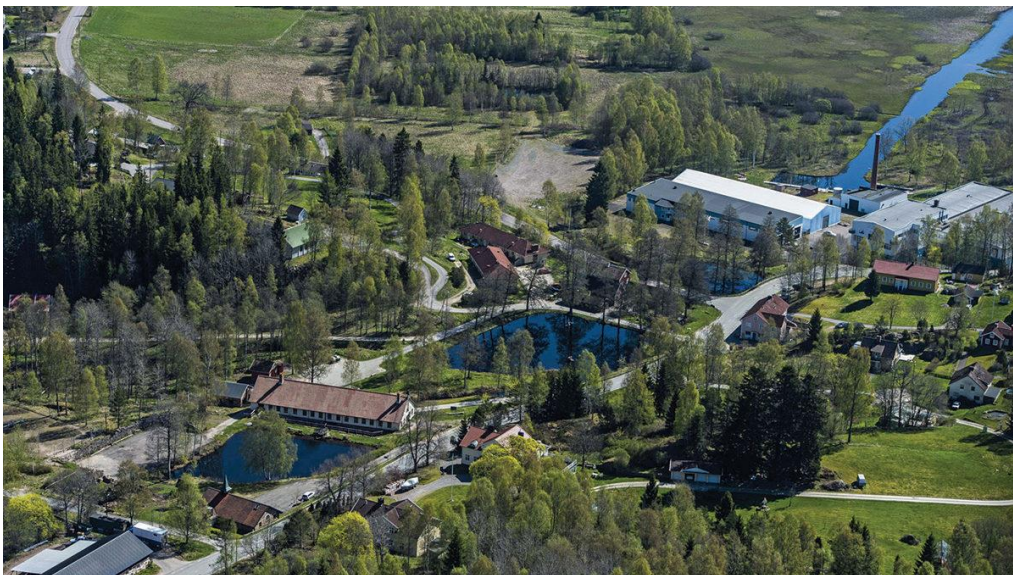
1 maskintrådsdrageri med väferi för järn- o messingsduk;

2ne ladugårdslängor hvaraf den ena af sten och den andra af trä.

Rundsåg ...

och uppgå samlade nybyggnader till ett belopp af 130 000 Rd, under arbete och uppförande å gamla hammarsmedjans plats af ny hammarsmedja med tillika af en stångjernshärd samt uppsättande af valsverk efter behovet tillökt, i samma hus.²³

²³ Citerat i Börjegård 2014, sid. 10.

Marieholms bruk

Tjärby kättingsmedja

Efter ett knappt decennium på Marieholms bruk, 1879, fick Carl Wilhelm Rentrop, som fortfarande var tysk medborgare, Kungl. Majt:s tillåtelse att "ega och besitta en av honom inköpt legenhhet" i Daggarp, Tjärby socken i Halland.²⁴ I detta sammanhang betyder "Lägenhet" enligt *Svenska Akademiens Ordboks* definition: "(jord)egendom; numera bland annat om mindre (icke i mantal satt) egendom (ofta avsöndrad från en större)."²⁵ På platsen fanns sedan tidigare en kvarn och vid den mynnade den lilla ån Daggan ut i en damm som gjorde vattentillförseln jämn och slutade i ett knappt tre meter högt vattenfall som drev kvarnhjulen.²⁶

²⁴ Riksarkivet (RA), Konsejären, Justitiedepartementet, 11 juli 1879, ärendenummer. 6: C. W. Rentrop fr. Tyskland, om tillstånd att här i riket få besitta fast egendom, cf. *Post- och inrikes tidningar* 23 juli 1879.

²⁵ *Svenska Akademiens ordbok*, tillgänglig på www.svenska.se/saob.

²⁶ *Hallandsposten* 15 september 1882.

Kvarndammen i Daggarp med Rentrops smedja

Carl Wilhelm Rentrops idé var att omvandla kvarnen till en kättingsmedja; en mindre industri. Vid tiden var den halländska industrinäringen mycket litet utvecklad. Starkast industrialiserat var Halmstad och trakten däromkring. I länet fanns vid 1870-talet två stora textilföretag, bland annat Wallbergs i Slottsmöllan, ett glasbruk, fyra tegelbruk, två stenhuggerier, åtta läderfabriker, en liten teknisk-kemisk fabrik, två större bryggerier, ett litet skeppsvarv, två gjuterier, nio färgerier—och en kättingindustri.²⁷

²⁷ Arne Ejwertz, "Framgångsrik industri redan 1879 i Tjärby", *Höksbladet* 12 (1985), sid. 8–9. Se även Ivar Knutsson, *Veinge och Tjärby genom sekler: En hembygdsbok*. Veinge: Veinge hembygdsförening, 1986 samt *Höksbladet* 36 (2009) med temat "Företagsamhet."

Kättingsmedjan i Daggarp.

Efter ansökan till Kungl. Maj:t blev C.W. Rentrop 18 augusti 1882 slutligen svensk medborgare efter nästan ett kvartsekel i landet.²⁸ Vid samma tid hade smedjan i Tjärby utvecklats till en liten fabrik. Under rubriken "Lönande industri" skrev *Hallandsposten* 1882 att

Ett bewis på huru man med ringa hjälpmedel kan både förtjena penningar och åstadkomma kuranta waror, företer den af hr C.W. Rentrop i Daggarp inrättade smedjan, hwaruti tillverkas en del mindre länk- och kettingsmide. Råmaterielet utgöres af jerltråd, hwilken till största delen hämtats från kasserade telegrafkablar, och werkstaden inrymmer en sinrikt inventerad mur som innehåller en massa mindre hårdar, till hwilka bläster erhålles från en uti ett annat hus placerad

²⁸ RA, Justitiedepartementet, Konseljären, 18 augusti 1882, ärendenummer 7: Und[erdåniga] ansökningar om svensk medborgarerätt af: ... c) C. W. Rentrop från Tyskland, se också RA, Justitiedepartementet, Konseljären, 24 augusti 1883, ärendenummer 5: Ansökning af C. W. Rentrop om anstånd med afläggande af tro och huldhetsed.

fläkt, hwilken, jemte en polertunna för tillverkningen, driwes af watten. Det praktiska i företaget wisas bäst derigenom, att ingående beställningar med knapp nöd kunna effektueras.²⁹

För att möta efterfrågan knöt Rentrop från och med 1882 en större grupp arbetare till sig. Han kontrakterade fem ”smeddrängar” från sin gamla arbetsplats, Gunnebo, och under det kommande decenniet, innan han lämnade över ledningen till sin äldste son, kom den övervägande majoriteten av arbetarna i kättingfabriken just från Gunnebo, men i viss utsträckning också från hans andra gamla arbetsplats: Marieholm. Dock var inga av de anställda smederna tyskar. I husförhörlängderna kallas Rentrop för verkmästare eller fabrikör och bland de anställda fanns smeder, kättingsmeder, tråddragare, smeddrängar, smidesarbetare och spikarbetare.³⁰

1887 införde *Laholms Nya Tidning* en notis om Rentrop och verksamheten i Daggarp, som delvis överlappade den korta artikeln i *Hallandsposten* fem år tidigare, men också ger något mer detaljerade, och uppdaterade, uppgifter om produktionen.

Industriellt företag. Sedan några år bortåt har i Daggarp af Tjerby socken en kettingsmedja för tillverkning af tjuder, länkar, bindslen och dylikt drifwits af her C. W. Rentrop. Wid ett besök som red. gjort å stället meddelade egaren följande:

Hr. R. är bördig från Tyskland och kom hit till Sverige 1857 [sic!], engagerad af Gunnebo bruk i närheten af Westerwik, der han anlade den första verkstaden för dylik tillverkning i Sverige. Sedermera flyttade hr. R. till Marieholms bruk, der äfwen en likadan inrättning anlades. 1879 kom han till Daggarp, och sedan den tiden har wid den der anlagda smedjan tillwerkats en stor mängd ketting, som röner en strykande afsättning öfwer hela Sverige. De särdeles praktiska maskinerna, konstruerade af hr. R. sjelf drifwas genom ett öfwerfall af 15 fots höjd, och den dertill erforderliga wattenmassan hemtas ur en dam belägen nära intill smedjan, som utom maskinernas för trådens rättning och

²⁹ *Hallandsposten* 15 september 1882.

³⁰ Ejwertz 1985 och *Höksbladet* 2009, cf. *Post och Inrikes Tidningar* 29 juni 1888.

sammansättning samt polering har en fläkt som gör 2,000 slag i minuten och är tillräcklig för smedjans alla 12 härdar. Materialet för tillverkningen utgöres till största delen af kabeltråd som förut varit använd wid någon telegraflinje. Sedan arbetet blifwit hopsatt poleras det genom en högst sinnrik procedur och är så färdigt att utsläppas i marknaden till pris af 12–25 eller 50 öre pr aln, allt efter den olika groflekten.

Wekstaden syselsätter 12 arbetare och kunna ända till 750 alnar tillverkas wid densamma dagligen.³¹

Under perioden 1882–1892, då C.W. Rentrop ledde verksamheten var personalomsättningen i smedjan mycket stor. Uppåt 90 procent av de anställda verkar ha haft ettårskontrakt och återvände därefter till sina hemtrakter. Några blev kvar ett par år, framförallt de som hade familjer med sig.³² Det gällde alltså för Rentrop att ständigt locka nya arbetare, framförallt från olika bruk i Småland; det fanns fortfarande få erfarna kättingsmeder i det absoluta närområdet. Men han sökte också lärlingar.

Nio stycken nyktra, or-
dentliga och konfirmerade ynglin-
gar, som hafva lust att lära kättings-
mede, kunna mot god aflöning få
anställning hos undertecknad; tre
stycken genast och sex den 24 nästa
Oktober.
Daggarp & Tjerby den 10 Aug.
1883. **C. W. Rentrop.**

³¹ *Laholms Nya Tidning* 2 juni 1887.

³² Landsarkivet i Lund (LLA), Tjärby kyrkoarkiv A I:7.

I en annons i *Jönköpingsposten* i augusti 1886 sökte Firma C.W. Rentrop till exempel en tråddragare, en tillbehörssmed och två kättingsmeder som kunde börja sin anställning två månader senare. Det var i princip en hel arbetsstyrka. Under smedjans första decennium arbetade vanligen omkring fem smeder där samtidigt, åtminstone var det så många som bodde vid smedjan, i hus som Rentrop ägde.³³

Mot slutet av 1880-talet hade Rentrop blivit väletablerad i socknen och var bland annat ledamot av kommunalnämnden i Tjärby.³⁴ Han var föreståndare för kättingsmedjan fram till 1892, då hans äldste son Carl Georg tog över, och avled 10 februari 1895, 59 år gammal och efter 35 år i Sverige.³⁵ Tidningen *Sydhalland* beskrev begravningen nio dagar senare.

En högtidlig begafning egde i går rum i Tjärby ... då stoftet af aflidne fabrikör C. W. Rentrop fördes till den sista hvilan. Jordfästningen förrättades af kyrkoherde Lundberg från Veinge, hvilken med ledning af bibelspråket "Låtom oss betänka att vi dö måste, på det vi måtte förståndiga varda", riktade till den aflidnes anhörige. Vid grafven afsjög en kvartett, under ledning af direktör Widéen från Laholm, ps. 452 och *Integer vitae* med svensk text. Tjärby kyrka var prydd med granar och blommor, och en mängd praktfulla kransar smyckade kistan.³⁶

Förutom en revers på 12 000 kronor till sonen, som täckte såväl smedjan som fastigheterna och åkermarken, uppgick tillgångarna i bouppteckningen efter C.W. Rentrop endast till 725 kronor, i stort sett en del möbler och gångkläder. Skulderna uppgick till 533 kronor, framförallt väl tilltagna begravningsomkostnader samt ett lån från sonen Carl Georg.³⁷

Anna Lovisa Rentrop levde kvar i ett hus vid smedjan fram till sin död 1909. Den utan tvekan största tillgången i hennes bouppteckning var en fordran hos sonen Carl Georg på 4 435 kronor med upplupen ränta på fem

³³ *Jönköpingsposten* 21 augusti 1886.

³⁴ *Hallandsposten* 9 januari 1891.

³⁵ *Halland* 12 februari 1895, cf. *Sydsvenska Dagbladet* 13 februari 1895.

³⁶ *Sydhalland* 20 februari 1895.

³⁷ LLA, Höks häradsrätt F II a:50: Bouppteckning efter C.W. Rentrop, 29 april 1895.

procent. Övrigt lösöre såldes på auktion och inbringade drygt 500 kronor. Skulderna i boet uppgick till knappt 900 kronor, varav två tredjedelar var begravningsomkostnader.³⁸

De fyra sönerna

Carl Wilhelm och Lovisa Rentrop hade alltså fyra barn. En av dem, äldste sonen Carl Georg, gick i faderns fotspår, tog över smedjan, gifte sig och fick barn, drev ett tegelbruk i närheten och kan utan överdrift beskrivas som Tjärbys starke man under flera decennier. Hans tre bröder levde mycket annorlunda liv. De flyttade ofta och förblev ogifta.

*

Carl Georg Rentrop föddes 1865 på Gunnebo. 1892 gifte han sig med Ingrid (Ingjerd) Hagström, född 1869 i Lossbygget, Veinge, dotter till snickaren och sågmästaren Anders Bengtsson Hagström (1841–1900), som under lång tid verkade på Stjernarps gods, och hans hustru Elna Andersdotter (1840–1927). Liksom sina svärföräldrar var Ingrid Hagström och hennes föräldrar aktiva i väckelserörelsen. Det var inte hennes make.

Vid tiden för giftermålet 1892, tog Carl Georg Rentrop över faderns smedja, andra fastigheter och jordegendomar mot en revers på 12 000 kronor, undertecknad den 21 december 1891.³⁹ Kättingproduktionen fortsatte som tidigare och verkar ha blivit mer omfattande. Antalet anställda smeder pendlade mellan fem och åtta och hela arbetsstyrkan uppgick under perioder till omkring femton man. Under de närmare fyra decennier som C.G. Rentrop drev fabriken, fram till början av 1930-talet, anställdes alltfler hallänningar, inkluderat personer från närliggande Tjärby, Veinge, Laholm och Halmstad, men kopplingen till Gunnebo och några andra småländska bruk fanns kvar ännu i början av 1900-talet.⁴⁰

³⁸ *Halland* 19 mars 1909. Halmstads tingsrätts arkiv (HTA), Höks häradsrätt, A II c:22 Vårtinget 1909, No. 53: Bouppteckning efter Anna Lovisa Rentrop 23 april 1909.

³⁹ LLA, Höks häradsrätt F II a:50: Bouppteckning efter C.W. Rentrop 29 april 1895.

⁴⁰ LLA, Tjärby kyrkoarkiv A I:8, A II a:1, A II a:2, A II a:3, och A II a:4.

Även om de flesta arbetare fortfarande bara stannade något eller några år fanns det riktiga trotjänare. 1922 föreslog till exempel Tjärby kommunalstämma på initiativ av C.G. Rentrop att Patriotiska Sällskapet skulle tilldela smederna Carl August Jonsson och Oskar Grönberg medaljer för sin 31- respektive 32-åriga tjänstgöring i kättingfabriken.⁴¹

Carl Georg och Ingrid Rentrop

I *Höksbladet* 1985, utgiven av Södra Hallands Hembygdsförening finns en kort artikel av Arne Ejwertz med titeln "Framgångsrik industri redan 1879 i Tjärby." I sin historik utgår författaren bland annat från muntliga källor och skildrar med hjälp av dem arbetet i smedjan. Det är svårt att veta exakt vilken

⁴¹ RA, Kungliga patriotiska sällskapets medaljer, ansökningsdatum 1 september 1922.

period som beskrivs, men det är troligt att det rör sig om tiden strax efter sekelskiftet, då verksamheten var som mest omfattande. Ejwertz skriver

I smedjan arbetade 16 smeder och de hade ett hårt jobb. De anställdes på treårigt kontrakt. Redan klockan 6 på morgonen hade de att infinna sig på arbetsplatsen. Vid åttatiden var det rast. Mellan klockan 12 och 13 var det middag och så vid fyrasnåret kaffe. Men inte förrän klockan 20 slutade arbetet. - - - En van smed kunde tjäna 3-3:25 kronor om dagen. Vissa specialarbeten såsom lekanden och länklås betalades dock mer. En god smed kunde under sin bästa dag komma upp till 3:90 – men det var sällan. En aln-24 länkar-kätting smiddes för 3 öre. En nybörjare fick 75 öre om dagen men dock inte maten.⁴²

Det finns tyvärr inget bevarat arkivmaterial från smedjan och det är därför omöjligt att få en tydlig överblick över produktionen och försäljningen över tid. Det som finns att tillgå är en tryckt produktkatalog från 1896 som bevarats på Kungliga biblioteket. Den ger tydliga indikationer om tillverkningen.

Naturligtvis tillhandahöll Firma C.G. Rentrop vanlig kätting av olika slag: med raka eller vridna länkar, korta vridna länkar, långa vridna länkar; korta raka länkar, samt långa raka länkar. Dessa varianter såldes i upptill tolv tjocklekar. Därutöver tillverkade firman specialprodukter som grimskäft, hundkoppel, fäbindsel, kogrimmor, stångkoppel, draglinor, båtkedjor, ”oxhindertygkedjor”, vattenknop-kedjor, fårkoppel, tjuderlinor för hästar, nötkreatur respektive får, samt bind- eller stockkedjor.⁴³

Länge fanns mycket få kättingproducenter i sydligaste Sverige och det är tydligt att firman sålde produkter på många håll i de södra delarna av landet, bland annat till större industrier. De sålde till exempel vävkätting till Wallbergs i Halmstad och ankarkätting till AB Malcus Holmquist i samma stad, men firman exporterade också produkter till Ryssland, enligt Ejwertz

⁴² Ejwertz 1985.

⁴³ *Priskurant å kettingar (blanka eller svarta) från C.G. Rentrop, Daggarp, Genevad.* Halmstad: Joh. A. Svensson boktr., 1896.

bland annat dragkätting till kanonvagnar som användes under rysk-japanska kriget 1904–1905.⁴⁴

Tjuder och Ketting

af fabrikör C. G. Rentrops utmärkta tillverkningar.

Alla groflekare och längder **Tjuder, Tjuderpålar, Kogrimmor, Hornbindsel Hästgrimmor, Koklafvar, Kalklafvar, Fårklafvar, Fårkoppel, Esskrokar, Länklås, Fjederhakar, Lekan, Fårlekan.**

Draglinor med vanlig och korta raka länkar.

Draglinor med korta vridna länkar, — de starkaste i handeln förekommande.

Engelska och Svenska svarta Kettingar.

I förhållande till inträdd stora prisstegring å dessa artiklar säljas innevarande lager till mycket moderata priser.

ANTON H. ANDERSSON.

(884)

⁴⁴ Ejwertz 1985.

Priskurant
å
Kettingar

(blanka eller svarta)

från

C. G. Rentrop,
Daggarp, Genevad.

Telegrafadress:

Rentrop, Genevad.

Rikstelefon.

LYCKANS SMED.

Herr Rentrop i Daggarp per Genevad
är sällan lessen men oftast glad,
och mest när han gästar staden.
Förbaskad han blir, när i bladen
man skäller på häradets kassa
och kommer med nålar vassa.
Då vill han med kättingar fånga var man;
som mer älskar lögnen än sanningen sann.

Karikatur av C.G. Rentrop i Halläninga-Jul 1928.

Kättingsmedjan var dock inte C.G. Rentrops enda industriföretag och med tiden kom han inte att vara så mycket direkt inblandad i driften. Han blev 1899 en av grundarna av Tjärby Tegelbruk AB och åtminstone från och med 1910-talet blev tegelbruket hans huvudsyssla. Under lång tid var han styrelseordförande respektive verkställande direktör, och han förblev styrelseledamot och betydande aktieägare fram till sin död. Bruket var tämligen stort och sysselsatte åtminstone ett trettiotal personer.⁴⁵ 1907 totalförstördes fabriken, ett fyrvåningshus, i en brand. Det uppfördes en ny byggnad, men 1938, efter Rentrops död, brann också denna ned till grunden, varefter den återuppstod på nytt men lades ned i slutet av 1950-talet.⁴⁶

Rentrop var också politiskt engagerad högerman och fungerade som ordförande i såväl kommunalstämman som kommunalnämnden och var ledamot i kommunalfullmäktige i Tjärby. Han var även ordförande i valnämnden, ledamot av kyrko- och skolrådet, kyrkvärd samt socknens ombud vid vägstämmorna och ombudsman i Hallands läns ömsesidiga brandstodsbolag.⁴⁷

C.G. Rentrop avled 18 februari 1936 i Daggarp, 71 år gammal. I bouppteckningen upptogs fast egendom i form av fastigheter och mark i smedjans närhet. Han ägde 73/1000 mantal Daggarp 1:28, samt lägenheterna Daggarp 1:16, 1:25, 1:26 och 1:35. Utöver byggnader och mark i Tjärby ägde familjen en fastighet i hörnet av Syskonhamnsgatan och Kungsgatan i Halmstad (Kvarteret Flundran 7), som fungerade som hotell: Hotel Metropol. En stor tillgångspost i bouppteckningen var aktier i Tjärby tegelbruk som upptogs till ett marknadsvärde på 32 200 kronor. Dessutom hade Rentrop mindre aktieposter i Veinge hotellaktiebolag, AB Mellbystrands Havsbad samt AB Pilos Järnhandel i Landskrona.

Ett tecken på att smedjan vid tiden nyligen avslutat sin produktion är att bouppteckningen tog upp ”varufordringar för kettingfabriken” på 1 325 kronor. Dessutom fanns ett lager av kätting och järn som värderades till 3 000

⁴⁵ *Hallandsposten* 28 juni 1899. Tegelbrukets arkiv förvaras i Hallands näringslivsarkiv i Halmstad.

⁴⁶ *Svenska Dagbladet* 30 september 1907.

⁴⁷ *Halland* 19 februari 1936 och *Svenska Dagbladet* 19 februari 1936. Cf. ”Lyckans smed”, *Hallänings-Jul* 1928.

kronor. Däremot upptogs mycket få inventarier i smedjan, endast en länkmaskin, en elmotor, en smärgelskiva och ”diverse tänger och småredskap.”

Bouppteckningen efter C.G. Rentrop inkluderar också boskap och jordbruksinventarier: två hästar, tre kor och en gris, men också bland annat en arbetsvagn, en packvagn, en fjädervagn, en cambridgevält, en kultivator, en slåttermaskin, en plog och en harv. Förutom arbetet med kättingfabriken och tegelbruket drev Rentrop alltså jordbruk, om än i ganska begränsad omfattning och han var inte mycket inblandad i skötseln själv. Inalles uppgick tillgångarna till omkring 144 000 kronor, vilket med hänsyn till inflationen motsvarar närmare sex miljoner kronor i 2026 års penningvärde, men ett betydligt större marknadsvärde, inte minst med tanke på den stora fastigheten i centrala Halmstad.

Skulderna i boet uppgick till närmare 59 000 kronor (motsvarande 2,5 miljoner kronor). Den enskilt största posten var lån på närmare 40 000 kronor i Halmstads sparbank med fastigheten i Halmstad som säkerhet och ett lån på 6 400 kronor från Jordbrukarbanken i Halmstad med aktier i Tegelbruket som säkerhet. I bouppteckningen avsattes 5 000 kronor för skatter, och begravningskostnaderna uppgick till hela 2 700 kronor.⁴⁸

Ingrid Rentrop överlevde sin make med femton år. Hon bodde senare i Laholm och några år i Halmstad. De sista fem åren var hon bosatt hos dottern Gerda i Stockholm, där hon dog 1951.⁴⁹ Tillsammans med maken fick Ingrid Rentrop sex barn, men endast tre av dem var i livet när han avled 1936. En son dog som spädbarn och två avled i trettioårsåldern.

Ernst Georg (Tjärby 1892-Glen Cove, New York State 1929) emigrerade till Förenta staterna 1917 och bosatte sig först hos sin morbror Carl Johan Hagström (1875–1946). Han blev snickare och dog efter att ha trillat ned från taket på en byggnad. Ernst var gift med *Anna* Elisabet Karlsson (1902–1959) och hade ett barn tillsammans med henne, dottern Margaret (1926–2021). Anna Karlsson föddes i Älekulla, Älvsborgs län och emigrerade till Förenta staterna 1922. Efter Ernsts död

⁴⁸ HTA, Höks tingslags häradsrätt, Bouppteckning efter Carl Georg Rentrop 2 september 1936.

⁴⁹ SSA, Stockholms rådhusrätt, Bouppteckningsenheten 1948-1960 E1:99.

vistades hon och dottern i Sverige 1929–1930 och var på nytt i Sverige 1932–1933, men återvände till Förenta staterna för gott 1933. Då bodde de på 304, E 162 Street, Bronx, N.Y.C. Anna gifte om sig 1937 med Eric W. Widmark (1891–1959), men skilde sig från honom inom några år.⁵⁰ Margaret Rentrop gifte sig 1947 med Franklin Walter Teller (1926–1999) och bodde länge i Holmdel, New Jersey.

Gerda Maria (Tjärby 1894–Stockholm 1986) var sjuksköterska och bodde under en kortare period i Helsingborg, men från slutet av 1910-talet i Stockholm. Hon gifte sig 1920 med handlanden Edmund Isacson (1890–1929) och de fick tillsammans dottern Ingrid (1921–2019), som också hon var sjuksköterska. Hon gifte sig 1948 med läkaren Per-Olof Elfvin och bodde därefter i göteborgstrakten.⁵¹

Thyra Ingeborg (Tjärby 1895–Halmstad 1981) gifte sig 1918 med föreståndaren för Tjärby mejeri Anton Svensson (1878–1940). Hon fick som änka Statistiska centralbyråns tillstånd att återta släktnamnet Rentrop och bodde i Halmstad från 1945 fram till sin död. Tillsammans fick de döttrarna Anna Margareta (*Greta*) (1920–2006), gift 1943 med Åke Henry Lundberg (1919–2000) och *Siv* Ingeborg (1931–2003), gift 1954 med Hans Georg Andersson (1931–2015). Döttrarna fick redan före faderns död 1940 Kungl. Maj:ts tillstånd att anta namnet Rentrop.⁵²

Carl Rudolf (Tjärby 1900–Mariestad 1981) var först sysselsatt med faderns verksamhet i Tjärby. Därefter blev han handlande i Stockholm,

⁵⁰ LLA, Tjärby kyrkoarkiv, A II a:3 och A II a:4. Se också New York Passenger Arrival Lists (Ellis Island), ankomst 20 juni 1917; New York Passenger and Crew Lists 1909, 1925–1957, med TMS Kungsholm från Göteborg, ankomst 7 september 1930; New York Passenger and Crew Lists 1909, 1925–1957, med TMS Kungsholm från Göteborg, ankomst 26 juni 1933, samt Census 1940, Kings County, Brooklyn, New York City, Tract 80. De nordamerikanska källorna är tillgängliga genom www.familysearch.org. Se också korrespondens hos Björn Lundberg, Halmstad.

⁵¹ LLA, Tjärby kyrkoarkiv, A II a:3, cf. *Svenska Dagbladet* 25 september 1920, 31 oktober 1921, 16 augusti 1929, 18 juli 1948 samt 27 september 1986.

⁵² LLA, Tjärby kyrkoarkiv, A II a:3, A II a:4 och F I:2.

Halmstad och Mariestad. Han gifte sig 1933 med *Annie Lövdahl* (1902–1989) och fick sonen *Carl Georg* (1931–2013), revisor, gift med *Anna Merit* (*1933).

Hermann William (Tjärby 1902–Tjärby 1903).⁵³

Adolf William (Tjärby 1903–Tjärby 1932) var kontorist och bokhållare, och arbetade såväl i Tjärby som Lund, Stockholm och Berlin.⁵⁴

*

Carl Georg Rentrops yngre bror, **Alfred Leonard Rentrop**, föddes 1866 på Gunnebo bruk i Gladhammar. Han arbetade som järnvägstjänsteman och lämnade föräldrahemmet i Tjärby för att resa till Förenta staterna 1890, där han bodde i Chicago fram till 1893.⁵⁵ Under ett år, 1894–1895, arbetade han som kättingsmed vid Ljusne såg i Söderala, Gävleborgs län. I utflyttningslängden anges att han skulle flytta till Tjärby men det gjorde han inte; och när bodelningen efter fadern skulle genomföras hösten 1895 visste familjen inte var han befann sig och eftersökte honom genom en annons i *Post- och Inrikes Tidningar*.⁵⁶ Möjligen hade han lämnat landet. Åtminstone bodde han i Ryssland ett par år senare.

Ett tecken på att Leonard Rentrop hade flyttat utomlands är en notering i en göteborgstidning 1899 där det anges att ”Ingeniör Rentrop, Ryssland” tagit in på Hotell Göta Källare i staden. Det är säkerställt att detta rörde sig om Leonard Rentrop, men det fanns inget fog för titeln ingenjör.⁵⁷ Tre år senare annonserade han i svensk press efter en handelsresande som kunde

⁵³ *Halland* 19 januari 1903.

⁵⁴ LLA, Tjärby kyrkoarkiv A II a:4, F I:2, *Hallandsposten* 29 december 1932.

⁵⁵ New York Passenger Lists 1820–1891, vol. 558, S/S City of Chicago från Liverpool, ankom New York 1 november 1890 (tillgänglig genom www.familysearch.org).

⁵⁶ Landsarkivet i Härnösand (HLA), Söderala kyrkoarkiv A I: 25d, B:4, B:5 samt H II: 14; LLA, Tjärby kyrkoarkiv B:2, cf. *Post och Inrikes Tidningar* 9 september 1895.

⁵⁷ *Göteborgs Aftonblad* 25 januari 1899.

representera en cigarettfabrik i Riga, som då fortfarande var en stad i ryska riket.

En större, utländsk, konkurrensmäktig cigarettfabrik söker en energisk handelsresande för norra Sverige, undantagandes Göteborgs stad, som samtidigt reser i tobak. God provision. Prima ryska och turkiska cigaretter. Svar med referenser och tidigare sysselsättning sändes under adress A.L. Rentrop, Riga, Ryssland.⁵⁸

1903 försökte Rentrop sälja generalagenturen för 5000 kronor och påstod i annonser att det var ett nätverk av handelsresanden och agenter. Vid samma tid annonserade han sina varor som såldes av tobakister i till exempel Östergötland och Blekinge.⁵⁹

⁵⁸ Göteborgs Handels- och Sjöfartstidningar, 16 september 1902.

⁵⁹ Skånska Dagbladet 14 april 1903, Karlskrona Weckoblad 13 juni 1903, Blekinge läns tidning 4 juli 1903 och Östergötlands Dagblad 10 oktober 1903.

RÖK
100 Tzar,
47:an,
société,
A. L. Rentrop,
Riga.
Finnes hos alla välsorterade hand-
lande. 2760

Framtid.
Energisk affärsman, disponerande ett kapital af minst 5,000 kr., kan få öfvertaga Generalagenturen för ryska cigaretter, direkt från stor, leveransstark fabrik, med nederlag för hela Sverige under förmånliga villkor.
Större kundkrets redan på kort tid förvärfvad genom resande & platsagenter.
Svar till A. L. Rentrop, Riga, (Ryssland).

Det finns anledning att tro att cigarettförsäljningen inte gick så bra som Rentrop lät påskina i sina annonser och han blev känd för tveksamma affärsaktiviteter. I september 1905 gick svenska konsulatet i Riga till och med ut med en offentlig varning för Rentrop och hans affärsmetoder.

Från svenske och norske konsuln i Riga har till utrikesdepartementet ingått följande meddelande 'Konsulatet har vid åtskilliga tillfällen af svenska firmor anmodats att från en här såsom "agent" uppträdande svensk undersåte, "ingeniör" A.L. Rentrop, inkassera fordringar, ofta uppgående till rätt ansevärliga belopp. Det har därvid visat sig, att Rentrop vid ett par tillfällen erhållit varor på rekommendation af hos ansedda firmor härstädes i lägre och oansvariga ställningar anställda personer, till hvilka Rentrop refererat och hvilka vid afgifvandet af sina rekommendationer begagnat sig af resp. firmors stämplade brefpapper. Sedan Rentrop väl bekommit varorna har han icke vidare låtit sig afhöra' Konsuln, som säger sig icke hafva lyckats att hos polisen eller annorstädes erhålla någon upplysning angående Rentrops nuvarande vistelseort anser likväl, hvarest denne än må uppehålla sig, att svenska exportörer och fabrikanter böra varnas för att inlåta sig med honom i några som helst förbindelser.⁶⁰

I början av juni samma år hade den 36-årige Leonard Rentrop varit på väg att gifta med en 20-årig kvinna från Riga, men det lystes bara en gång. Om bröllopet inte blev av på grund av att hans tvivelaktiga affärer nystades upp eller om det hade andra orsaker vet vi inte. Något äktenskap blev det inte. Prästen antecknade också att Rentrop försvunnit.⁶¹

I september, då konsulatet varnade för Rentrop, var han redan på väg till Förenta staterna. Han ankom med S/S Ivernia från Liverpool till Boston 20 september 1905, bara två dagar efter att de svenska dagstidningarna hade publicerat varningen. I passagerarlistan tituleras han "engineer" och det anges att hans senaste permanenta adress var Ryssland, men att han före resan hade vistats i Halmstad. Han angav Chicago som slutdestination.⁶² I bouppteckningen efter modern 1909 antecknar förrättaren att han vistades i "Amerika", men jag har inte lyckats finna honom i 1910-års Census eller några andra

⁶⁰ *Svenska Dagbladet* 18 september 1905.

⁶¹ Jakobskirche, Riga, lysnings- och vigselbok, 3 juni 1905.

⁶² Massachusetts, Boston Passenger Lists, 1891-1943, vol. 160, S/S Ivernia från Liverpool, ankomst till Boston 20 september 1905 (tillgänglig genom www.familysearch.org).

sökbara dokument. Folkräkningen 1910 är dock inte komplett, så han kan mycket väl ha vistats där vid tiden.⁶³ Familjen i Sverige hade inga uppgifter var han befann sig efter 1905.⁶⁴

*

Gustaf Wilhelm Rentrop föddes 17 januari 1870 på Marieholm i Åsenhöga och var alltså nio år gammal när familjen flyttade till Tjärby. I maj 1892 avlade han organistexamen vid Kungliga musikkonservatoriet i Stockholm och i januari 1894 såväl kyrkosångarexamen som examen som musiklärare vid allmänt läroverk vid samma utbildningsinstitution.⁶⁵

Trots sina många examina hade Gustaf Rentrop mycket svårt att få ett fast arbete. 1894 sökte han tjänsten som klockare och organist i Enslöv. Han blev satt i första förslagsrummet av kyrkorådet, men i valet 1895 kom han på andra plats efter O.V. Pettersson. Pettersson fick sammanlagt 4 983 röster av 43 röstande medan Rentrop fick 2 020 röster av 70 röstande.⁶⁶

1897 var han en av hela 24 sökande till organisttjänsten i Gränna; han kom inte upp till förslag.⁶⁷ Följande år, 1898, sökte han tjänsten som organist i Slöinge och Eftra. Inte heller denna gång blev han upptagen bland de tre föreslagna kandidaterna och tjänsten gick slutligen till Julius Hjort. Rentrop lämnade in besvär till Göteborgs domkapitel, där han framhöll att hans musiklärarexamen också var meriterande och att han därför sammantaget hade högre meriter än Hjort. Domkapitlet fastslog emellertid kyrkorådets beslut med huvudargumentet att Hjort hade bättre vitsord i den för tjänsten mest meriterade organistexamen.⁶⁸

Under perioden 1892 till 1903 hade Rentrop kortare vikariat som organist och att han verkade som lärare och gjorde sångframträdanden såväl i

⁶³ HTA, Höks häradsrätt, Vårtinget 1909, No. 53: Bouppteckning efter Anna Lovisa Rentrop 23 april 1909.

⁶⁴ Annie Rentrop, hågkomster, 1980-talet.

⁶⁵ *Post- och Inrikes tidningar* 6 januari 1892, cf. *Svensk musiktidning* 1894: 1.

⁶⁶ *Svensk läraretidning* 1894:47 och 1895:6.

⁶⁷ *Svensk läraretidning* 1897:5.

⁶⁸ *Svensk läraretidning* 1898:41.

Halland som Skåne.⁶⁹ 1903 fick han slutligen en fast tjänst som kantor och organist i Östra Hoby församling i Kristianstad län dit han flyttade i maj samma år.⁷⁰

Gustaf Rentrops tid i Östra Hovby var konfliktfylld från början till slut. Han var en uppskattad musiker, men det är också tydligt att han hade allvarliga alkoholproblem. Redan i samband med det formella tillträdet av klockarbostaden i oktober 1903 uppträdde Rentrop ”närmast redlöst berusad” och hade därigenom ”åstadkommit allmän förargelse.” Av denna anledning blev han i början av 1904 fälld för ”fylleri vid af- och tillträdessyn” och fick betala 30 kronor i böter.⁷¹ Rentrop uppträdde i slutet av mars 1904 kraftigt berusad under en söndagsgudstjänst och kyrkorådet gav honom en formell varning, den tredje i ordningen. Kyrkostämman yrkade inledningsvis på avsättning, men ville trots allt ge honom en ny chans. Han hade nyligen gått in i godtemplarorden.⁷²

Efter dessa händelser verkar situationen ha lugnat ned sig en tid, men i början av 1906 blev Rentrop återigen varnad av kyrkorådet för dryckenskap i tjänsten. Samtidigt tog de dock beslut om att höja hans lön på grund av hans stora musikaliska kompetens och hans arbete med sångundervisning. Vid en efterföljande kyrkostämma framträdde dock en grupp som ifrågasatte såväl löneförhöjningen som Rentrops lämplighet i stort. Ett dussintal församlingsbor hade lämnat in en skrivelse där de framhöll att han ”på grund af dryckenskap när som helst kunde blifva afskedad ur tjänsten.”⁷³

Som ett svar på denna skrivelse stämde Rentrop undertecknarna för ärekränkning inför Rådhusrätten i Kristianstad som behandlade ärendet i mars 1906. Efter beredning beslutade rätten att ogilla Rentrops anklagelser om ärekränkning och frikänna de svarande, men han överklagade till Hovrätten över Skåne och Blekinge som dock fastställde den friande domen.⁷⁴

⁶⁹ Se t.ex. *Skåningen Eslöfs tidning* 17 april 1897 och *Halland* 9 juni 1897.

⁷⁰ LLA, Tjärby kyrkoarkiv A II a:1; LLA, Östra Hoby kyrkoarkiv A II a:1 och B 4.

⁷¹ *Ystads Allehanda* 5 december 1903 och *Cimrishamnsbladet* 18 februari 1904.

⁷² *Cimrishamnsbladet* 9 april 1904.

⁷³ *Ystads Allehanda* 14 februari 1906.

⁷⁴ *Kristianstadsbladet* 5 mars 1906, *Kristianstads läns tidning* 26 mars 1906 samt *Tomelilla Tidning* 1 juni 1906.

Mitt under denna dramatiska period, i juli 1906, förlovade sig Gustaf Rentrop med Edith Ekstéen från Löberöd, men förlovningen slogs snart upp.⁷⁵ Under 1907 fortsatte anklagelserna om fylleri i tjänsten och kyrkorådet i Östra Hoby tog i juli beslutet att avstänga honom från tjänsten tillsvidare. I november hade frågan nått domkapitlet i Lund som beslutade att avskeda Rentrop. Denne överklagade beslutet till Kungl. Maj:t som begärde in yttrande från Östra Hoby församling.

I november 1907 togs frågan upp på en välbesökt kyrkostämma. Den nye kyrkoherden som fungerade som ordförande framhöll att Rentrop under de fem månader han varit verksam i församlingen uppträtt ”oklanderligt” och såg det som tecken på förändring. Han menade att kyrkostämman skulle ”låta nåd gå före rätt”, inte minst eftersom Rentrop var en så god sångare och organist. Majoriteten av de närvarande vid kyrkostämman höll med kyrkoherden. I februari 1908 fastställde dock Kungl. Maj:t domkapitlets beslut och avsatte Rentrop som kantor i Östra Hoby.⁷⁶

Den 31 mars 1908 lämnade Rentrop sin tjänst i och flyttade till Stockholm. Han kom att bo kvar i huvudstaden fram till sin död drygt trettio år senare, men flyttade otaliga gånger inom staden och innehade ingen organisttjänst. Under återstoden av sitt liv var han i själva verket i mycket stor utsträckning arbetslös och hade allvarliga missbruksproblem.

Under sin första tid i Stockholm, fram till januari 1910, bodde han på Riddargatan 28 i Hedvig Eleonora församling och första halvåret 1910 var han inneboende på Nytorgsgatan 25 på Södermalm. Under denna tid antecknas han som f.d. organist eller f.d. musikdirektör.⁷⁷

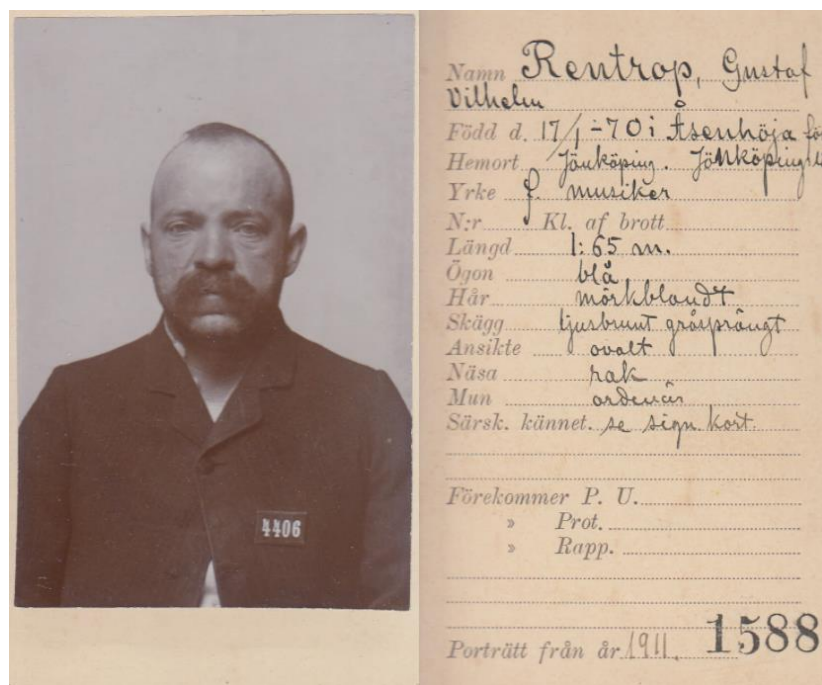
Mellan 1910 och 1916 bodde Rentrop på Hamngatan 6/ Norrmalmstorg 2 i Jakobs församling, troligen på ett ungarshotell. I roteförteckningen finns en så kallad social anmärkning; att han under en månad, mellan 23 oktober och 24 november 1911, var intagen på Stockholms stads allmänna arbetsinrättning, som var en institution för tiggare, gatubarn, uteliggare och

⁷⁵ *Svenska Dagbladet* 20 juli 1906. Hon gifte sig 10 november 1911 med förvaltaren Gottfrid Gustafsson.

⁷⁶ *Cimbrishamnsbladet* 23 november 1907 och *Arbetet* 5 februari 1908.

⁷⁷ Stockholms stadsarkiv (SSA), Register, Rotemansarkivet 1878–1926, www.sok.statsarkivet.stockholm.se.

missbrukare. Från denna tid finns en bild av honom som fanns i Stockholmspolisens register över signalementsfotografier.⁷⁸ På registerkortet antecknades han som "f. musiker". Det finns ingen anteckning om att han förekom i någon polisutredning eller -rapport. Fotot verkar bara ha att göra med inskrivningen på arbetsinrättningen.

I oktober 1912 var Rentrop intagen på arbetsinrättningen på nytt. I rotelängden står det även angivet att han uppbar fattigdomsunderstöd. Han anges som "oskriven" 1912 och 1913. Under en vecka i augusti 1913 var han ännu en gång intagen på Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning på Fleminggatan.⁷⁹

I oktober 1916 flyttade Rentrop till Matteus församling. 1917 och 1918 anges han på nytt som "oskriven", alltså möjligen hemlös, men i januari 1919

⁷⁸ SSA, Stockholmspolisens signalementsfotografier, post 1588, www.sok.statsarkivet.stockholm.se

⁷⁹ SSA, Register, Rotemansarkivet 1878–1926, www.sok.statsarkivet.stockholm.se

återfanns han på Kungsholmsgatan 47/Polhemsgatan 30, där han står antecknad som gårdskar. Redan i maj samma år återvände han till Matteus församling. 1925 var han dock åter på Kungsholmen och bodde då på Polhemsgatan 20 och antecknas som arbetare.⁸⁰ I mars 1925 flyttade Rentrop, 55 år gammal, till Sabbatsbergs ålderdomshem där han femton år senare, den 2 augusti 1940, avled i lunginflammation. I bouppteckning anges hans enda tillgångar som 10 kronor i kontanter.⁸¹

*

Carl Wilhelm och Lovisa Rentrops yngste son, **Hjalmar Teodor Rentrop** föddes 1872 i Åsenhöga. Han bodde kvar i föräldrahemmet fram till 1892, då han vistades i Chicago under ett år, där hans bror Leonard redan bodde. Därefter bodde han i Tjärby till 1896, då han flyttade till Laholm för att bli handelsbokhållare och sedan hade han samma slags arbete hos handlanden Hallén i Villstad i närheten av Gislaved i Jönköpings län. Redan under denna tid var han tävlingcyklist och tillhörde det svenska landslaget Hjalmar Rentrop återkom till Tjärby 1899 och bodde kvar i Daggarp fram till 1905. Även under denna tid anges han som handelsbokhållare.⁸²

Hjalmar Rentrop flyttade på nytt till Förenta staterna 1905 och bosatte sig först i den lilla staden Montclair, New Jersey. I passagerarlistan antecknades också i blyerts att hans senaste vistelseort i själva verket var Norge; namnet Tjärby skrivet i bläck är överstruket.⁸³ Enligt folkräkningen 1910 bodde han i Newark, New Jersey och arbetade som chaufför.⁸⁴ Under första halvan av 1910-talet reste Hjalmar Rentrop med ett omkringresande tivoli innan han slog sig ned i den lilla staden Kenton, Ohio.⁸⁵ Hos den svenska

⁸⁰ SSA, Register, Rotemansarkivet 1878–1926, www.sok.statsarkivet.stockholm.se

⁸¹ SSA, Gustav Vasa församlings kyrkoarkiv F I:9.

⁸² *Hallandsposten* 21 februari 1900.

⁸³ Massachusetts, Boston Passenger Lists, 1891–1943, vol. 152, S/S Saxonia från Liverpool, ankomst till Boston, 10 mars 1905 (tillgänglig genom www.familysearch.org).

⁸⁴ United States Census 1910, New Jersey, Essex County, Newark Ward 15, District 132, Sheet 22A.

⁸⁵ *The Marion Star*, 18 oktober 1945.

släkten var detta med tivolit–i släkthistorien omformad till en cirkus–var det sista man hörde av Hjalmar Rentrop.⁸⁶

I *draft records* (mönstringsrullor) under Första världskriget 1918 finns en anteckning om att han var ”restaurant clerk”, vilket torde vara bokhållare för en restaurang och har hunnit bli amerikansk medborgare.⁸⁷ I folkräkningarna 1920, 1930 och 1940 bodde han fortfarande kvar i Kenton, känd som Helmar eller Joe Rentrop. Han dog den 16 oktober 1945, 73 år gammal.⁸⁸ Två dagar senare publicerade lokaltidningen *The Marion Star* en kort dödsruna.

⁸⁶ Annie Rentrop hågkomster.

⁸⁷ United States World War I Draft Registration Cards, 1917–1918, Ohio, Hardin County, No. 605, 12 september 1918 (tillgänglig genom www.familysearch.org).

⁸⁸ United States Census 1940, Ohio, Hardin County, Kenton City Ward 3, sheet 1A. Ohio Department of Health, Certificate of Death, Reg Dist. No 535, Primary Reg. Dist. No. 8248

Avslutning

Mitt intresse för släkten Rentrop väcktes för över fyrtio år sedan. I och med den ökade digitaliseringen av kyrkböcker och andra handskrivna dokument från såväl Tyskland som Sverige, Förenta staterna och Ryssland har det blivit lättare att genomföra en studie som denna, även om det fortfarande är en utmaning.

Något som väckte mitt intresse som barn var att det skulle ha funnits en cirkusdirektör i släkten. Det stämde inte riktigt, men Hjalmar Rentrop arbetade under en period på ett kringresande tivoli. Och det fanns en cigarrettfabrikör i Ryssland: Leonard Rentrop. Han bodde inte i S:t Petersburg, som släkthistorien berättade, utan i Riga och han dödades med största säkerhet inte i ryska revolutionen. 1905 hade han flytt till Förenta staterna och därefter är hans öde fortfarande okänt.

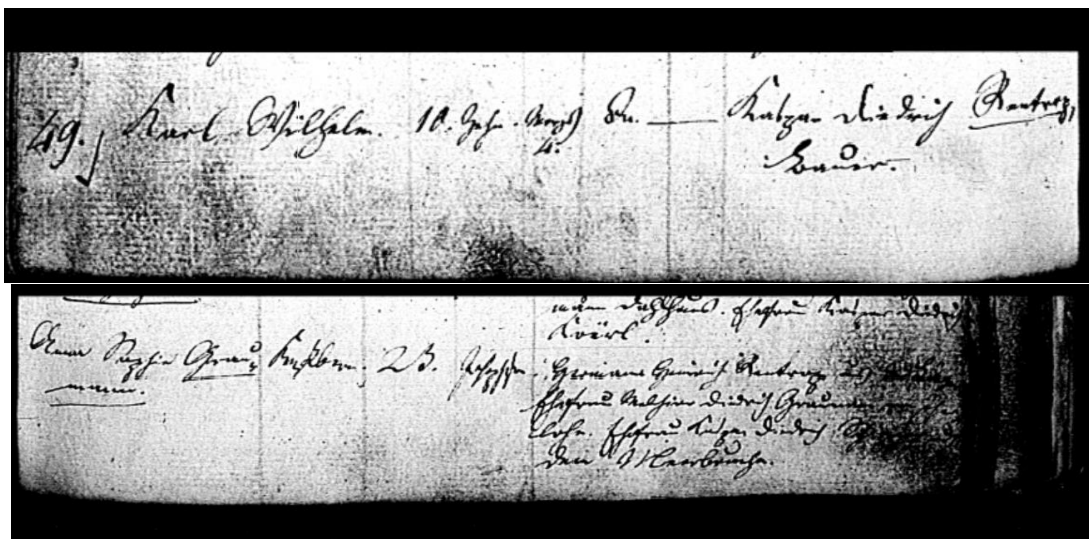
En annan aspekt av utforskandet av släkten skulle ha varit i stort sett omöjlig för fyrtio år sedan. Digitaliseringen av dagstidningar har inneburit att tidningsmaterial blivit enkelt sökbart. På 1980-talet hade man möjligen med mycket tidskrävande arbete hittat en del av artiklarna och annonserna som bidragit till kunskapen om kättingsmedjan i Tjärby, men det hade knappast gått.

Antavla för Carl Wilhelm Rentrop

I

1. Carl (Karl) Wilhelm Rentrop

(10 juni 1835 Kesbern–10 feb 1895 Daggarp, Tjärby)

LAEKW, Kirchspiel Iserlohn (KI), Taufen für 1808, 1815 - 1836, Band 2, bild 194.

Gift 1863 med Anna Lovisa Jonzon (1832–1909)

II

1. Caspar Diedrich Rinke, gennant Rentrop (f)

(18 jun 1779 Kesbern–15 aug 1843 Iserlohn)

Rentrops Hof, Kesbern

... Die Herr Götman in Iserlohn
 25. Jah Pet Runkel, geb Runkel und da
 maria Runkel Runkel in Kesbern zu
 gebürtig 14. um 17. N. Casp. Die
 Jung Casp. Die Lilling in obern Dähl
 Casp. Die Runkel in Haggelike
 Jah Georg Die in Kesbern

Runkel, Peter geb. 14. 17. N.	Runkel, Maria geb. 14. 17. N.	1789 22. 10.		Iserlohn
In Götman in Iserlohn Casp. Die Runkel in Kesbern, Haggelike	In Kesbern Götman Casp. Runkel, S. Runkel Runkel in Kesbern	28. 7. 1815	Ja	Anna Sophia Graumann

Gift 1:o 1815 i Iserlohn med Anna Catharina Kuhlmann
 Barn:
 Maria Catharina (*1819)

LAEKW, KI, Taufen für 1753 - 1809, Band 1, image 115; Trauungen für 1810 - 1814,
 Band 8, bild 5; Trauungen für 1752 - 1840, Band 7, bild 84; Beerdigungen für 1842 -
 1855, Band 16, bild 20

Gift 2:o 1821 i Iserlohn med Anna Catharina Graumann (se II:2)

2. Anna Sophia Graumann (m)

(10 apr 1791 Sundwig, Hemer–11 maj 1850 Kesbern)

Barn:

Caspar Diedrich (1823–1824)
 Heinrich Diedrich (1824–1895)
 Friedrich Diedrich (1827–1830)
 Anna Sophie (1829–)

Carolina Elisabeth (1833–1833)
Carl Wilhelm (1835–1895; se I:1)

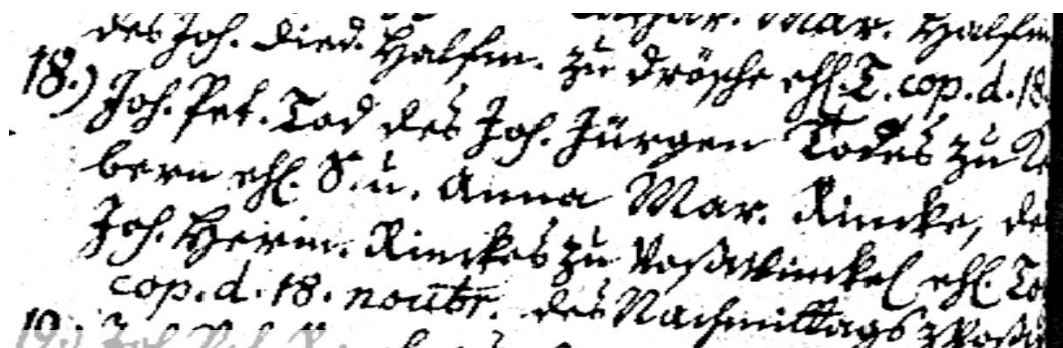
*LAEKW, Hemer, Taufen 1752-1802; Band 3, bild 160; KI, Beerdigungen für 1842 - 1855,
Band 16, bild 99*

III

1. Johann Peter Dodt- Rinke-Rentrop (ff) (Vosswinkel 5 sept 1755–Kesbern 23 maj 1810)

Gift 17 dec 1776 med

*LAEKW, KI, Taufen für 1708 - 1753, Band 21, bild 3; Trauungen für 1753 - 1809,
Band 7, bild 43.*

2. Anna Maria Elisabeth Rentrop (fm) (1 nov 1760 Kesbern–19 apr 1836 Kesbern)

*LAEKW, Taufen für 1753 - 1809, Band 1, image 12; Beerdigungen für 1808, 1815 -
1841, Band 15*

Herrn Casp Westhoff)
 13. Oct. Casp Rinke 4ter Rentrop und Maria
 Ely Rentrop in Kestern Taffm
 geboly 15. Jun. 1775 v. Cath. Ely
 Jungm. Cath. Ely, merbrack
 Cath. Ely, Guf. Rinke,
 Cath. Ely, R. Rentrop
 20. Oct. 1775

*

3. Diedrich Herman Grauman gennant Beuking (mf)

(25 feb 1748 Westig, Hemer– 26 feb 1821 Sundwig, Hemer)

LAEKW, Hemer, Beerdigungen 1803-1855; Beerdigungen 1852-1855 (Abschrift) Band 10,
 Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1, image
 126; Hemer / Beerdigungen 1803-1855; Beerdigungen 1852-1855 (Abschrift) Band 10,
 image 67.

29 Jun. 1775. Diedrich Herman
Grauman, Eberhard Grauman
 7ter R. 1775 off. Pastor, und
 Catharina Engel Veffenhorf
 Jacob Wepfelfels, Colon 7ter
 Wepfelfels, off. Pastor.

7. Diedrich Hermann Graumann Hauptpfarrer in Sundwig, Conf. St. und Pfarrer Renzing. 2. Juni 1830.	Graumann, Diedrich, Graumann, genannt Beking, und Catharina Elisabeth Kremerhof zu Sundwig, ver.	76. Jahr nat. 1748 25. Februar	Matthias	22. Tage
--	--	--------------------------------------	----------	----------

Gift 1772 med

4. Anna Maria Elisabeth Renzing (mm)

(6 aug 1752 Sundwig, Hemer–26 jul 1830 i Sundwig, Hemer)

Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1, image 64. Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1, image 126;

Hemer / Beerdigungen 1803-1855; Beerdigungen 1852-1855 (Abschrift) Band 10, image 120

Barn;

Catharina Maria Elisabeth (1773–)

Friedrich Wilhelm (1775–)

Diedrich Herman (1777–)

Anna Catharina Maria Gertruth (1779–)

Melchior Diedrich (1782–)

Clara Catharina Wilhelmina Elisabeth (1784–)

Johannes Diedrich (1785–)

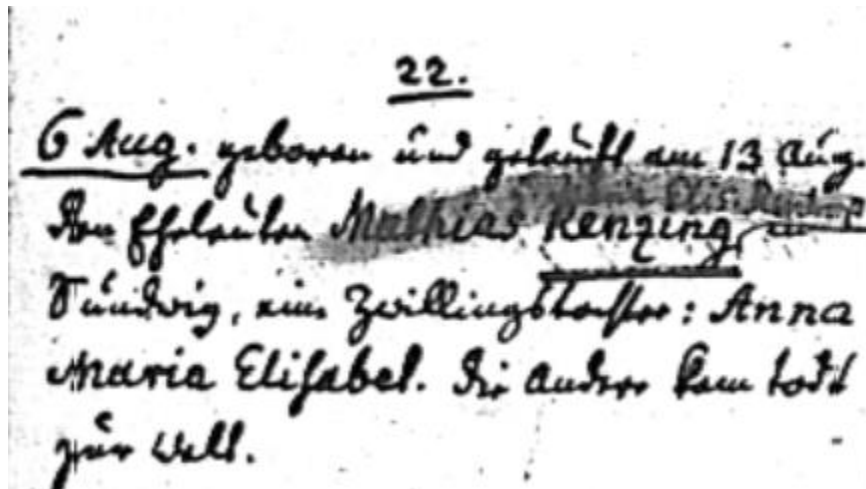
Johann Caspar Heinrich Friedrich Engelbert (1788–1835)

Anna Sophia Graumann (1791–1850)

Johann Eberhard Caspar Diedrich (1794–)

Helena Maria Catharina Elisabeth (1798–)

61. Sie waren verstorben Hauptpfarrer Do. Diedrich Hermann Graumann Anna Maria Elisabeth Renzing, Koblenzen, in Sundwig. Conf. St. und Pfarrer Renzing. Conf. St. und Pfarrer Renzing.	Do. verstorben Hauptpfarrer Matthias Renzing L. Maria Elisabeth Kremerhof in Sundwig, ver.	76. Jahr u. 11. Jahr Geburtstag Jahr nat. 1748 6. August	Matthias	20. Tage
---	--	--	----------	----------

IV

1. **Johan Peter Hermann Dodt (Rinke) (fff)**
(16 apr 1723 Kesbern–1787 Vosswinkel)

Iserlohn, Kirchspiel / Taufen für 1708 - 1753, Band 21, image 21. Iserlohn, Kirchspiel / Taufen, Trauungen, Beerdigungen für 1708 - 1753, Band 3, image 64

"Joh. Jörgen Tods zu Kesbern S. Johann Peter Hermann"

Gift 21 nov 1749

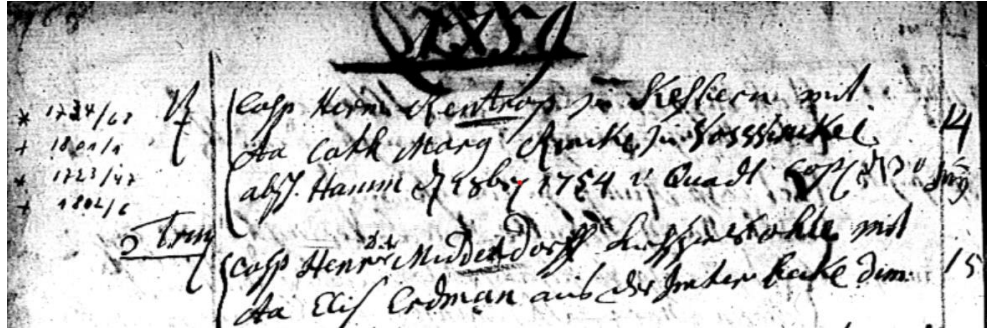
2. **Anna Maria Rinke zu Vosswinkel (ffm)**
(18 jan 1720 Vosswinkel–12 nov 1791 Vosswinkel)

Kirchenkreis Iserlohn / Iserlohn, Kirchspiel / Taufen für 1708 - 1753, Band 21, image 24. Iserlohn, Kirchspiel / Beerdigungen für 1753 - 1809, Band 13, image 82.

"Hermann Rincken zu Voswinkel T. Anna Maria",

3. **Caspar Hermann Rentrop zu Kesbern (fmf)**
(30 okt 1734 Kesbern –6 jan Kesbern 1801)
Rentrops Hof, Kesbern

Iserlohn, Kirchspiel / Taufen für 1708 - 1753, Band 21, image 53, Iserlohn, Kirchspiel / Trauungen für 1753 - 1809, Band 7, image 10; Iserlohn, Kirchspiel / Beerdigungen für 1753 - 1809, Band 13, image 94

Gift 30 jun 1759 i Kesbern med

4. Anna Catharina Margaretha Rinke zu Vosswinkel (fmm)

(28 sep 1723 Vosswinkel –29 jun 1802 Kesbern)

Iserlohn, Kirchspiel / Taufen für 1708 - 1753, Band 21, image 30. Beerdigungen für 1753 - 1809, Band 13, image 95.

*

5. Diedrich Hermann Graumann gennant Beucking (mff)

(ca. 1715 Hemer –10 jan 1748 Westig, Hemer)

Band 1, image 21. Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1, image 53

Gift 24 jun 1745 med

6. Catharina Engel Westerhof (mfm)

(6 sep 1719 Westig, Hemer–?)

Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1, image 21. Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1, image 53

Barn:
 Catharina Maria Elisabet (1746–)
 Diedrich Hermann (1748–1821, se III:3)
 Catharina Maria (1751–)

6 Sept. Jacob Welterhof zⁱ Vrsing
 zⁱ Catharina. Si Müller, Bräut
 zⁱ zⁱ, var fröjmesant gⁱstodna.
 zⁱ zⁱ: In zⁱ zⁱ, i. zⁱ zⁱ
 zⁱ zⁱ.

29 Jun. zⁱ zⁱ. Diedrich Herman
Grauman, Eberhard Grauman
 zⁱ zⁱ zⁱ zⁱ zⁱ zⁱ, zⁱ zⁱ
 Catharina Engel Welterhof
 Jacob Welterhof, zⁱ zⁱ zⁱ
 zⁱ zⁱ, zⁱ zⁱ.

*

7. Mathias Renzing (mmf)
 (ca. 1720 Hemer –)

Gift med

8. Maria Elisabet Rentrop (mmm)

V

1. Johann Jürgen (Georg) Dodt zu Kesbern (ffff)
(ca. 1687 Kesbern–5 maj 1763 Kesbern)

Iserlohn, Kirchspiel / Beerdigungen für 1753 - 1809, Band 13, image 14.

Gift 20 feb 1711

"Johan Jürgen Tod zu Kesbern, Hermann Tods zu Kesbern ehl. S. und Margaretha Bartels auf Euleringsen, Michel Bartels auf dem Eulerinsen ehl. Tochter."

2. Margaretha Bartels auf dem Euleringsen (fffm)
(ca. 1684 auf dem Euleringsen–19 jan 1763 Kesbern)

Iserlohn, Kirchspiel / Beerdigungen für 1753 - 1809, Band 13, image 13

5. Caspar Rentrop zu Kesbern (fmff)

Gift 15 okt 1715 med

"Caspar Rentrop zu Kesbern, sel. Johann Rentrops zu Kesbern nachgel. ehl. Sohn u. Anna Maria Schöffner vom Nettenschede, sel. Peter Schöffners vom Nettenschede nachgel. ehl. Tochter."

6. Anna Maria Schöffner (fmfm)
(Nettenscheid–Kesbern)

7. Hermann Rincke zu Vosswinkel (fmmf)
(ca. 1670–12 apr 1729 Vosswinkel)

Gift 29 sep 1720

"Hermann zu Voswinckel, Wittwer und Anna Maria Hinternsbergs, sel. Johann Diedrich hintern Berges, aus d. Kirchspiel Schwerte nachgel. ehl. T."

8. Anna Maria Hinternberg (fmmm)
(ca. 1701 Schwerte–5 nov 1753 Vosswinkel)

*

9. Eberhard Grauman (mfff)
(Hemer ca. 1685–)

*

11. Jacob Westerhof (mfmf)
(ca. 1693–9 aug 1757 Westig, Hemer)

*Hemer / Taufen, Trauungen 1718-1776, Beerdigungen 1718-1775, 1777 Band 1,
image 76*

12. Anna Ursula Bräucke (mfmm)
(–7 sept 1719)

20.
9 Aug. Begraben der Colonus Jacob
Westerhof aus Westig, alt 65 Jahr
für vor erst mit Bräucke Tochter von
Bilmeringhausen verheiratet, und nach
ihrem Tode, seit 1721 mit Sauerland
Tochter in Westig.

VI
Johann Rentrop zu Kesbern
(ca. 1657–12 jan 1708)

"Johann Rentrop von Kesbern, 50 J. Alt"

Barn:
Jörg (1678–1752)
Johan Adolph (1680–)
Getraut Elisabeth (168?-) gift 1714 med Caspar Schipper zu Nieder-Dahlse
Caspar (se V: 5)
Johann Hermann gift 1725 med Anna Catharina Rohthaus
Engel gift 1720 med Johann Hermann Posthof zu Dröschede

VII
Johann ? Rentrop
(Ihmert 1634–)

VIII
Dietherich Rentrop zu Ihmert
(Ihmert 1605–)

IX
Diederich Rentrop zu Ihmert
(Ihmert 1572–)

X
Diederich Rentrop zu Ihmert
(Ihmert 1540–Ihmert)

XI
Rotger ton Rentrop
(Gut Rentrop, Werdohl, 1512–Ihmert)

XII.
Dierich ton Rentrop

(Gut Rentrop, Werdohl 1485–Gut Rentrop 1542)